یاش تورکستان

تورکستان ملی استقلال مفکوره سینی تاراتوچی آیلیق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

سانه 30	مای (مایس) 1932	1929نچی ییلنینگ دیکابرینده چیقا باشلاغان

بو سانده:

1 - قیزیل شوونیزم توقوزی — باش مقاله
2 - 28 مایس — باش تورکستانلی
3 - ایکینچی بیش ییللیق پلان — تیمور اوغلی
4 - دوشمانلرنینگ ... گه ایچ سورنگوچیلار . . . — چاغاتای
5 - تورک غازیتاچیلیقی (II) — تونقامش اوغلی
6 - «آتنز مجموعه»ده K. A. حرفلری آستیدا یاشیرینغان افندیگه
(آچیق مکتوب اورنیدا) — چوقای اوغلی مصطفی
تاشکندلی
7 - قیزیل تامیجی آستیندا
دوقتور میر یعقوب
8 - تورکیه وه آوروپا
9 - تورکیه حقنده بولشویکلر نه‌لر یازادرلار . . .
10 - تورکیه‌ده
ایلتعر
11 - «اولوش آتی»غا (شعر)
12 - آفغانستاندا یول ایشلاری
13 - تورکستان خبرلری
14 - باشقارمادا مکتوب
15 - فرانسه رئیس جمهورینک اولدورولوشی
16 - برلین‌ده

Yach Turkestan

Avril 1932 (Le jeune Turkestan) No. 29

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

بولیمزغا توغری کیلگن بوتون یازولار اوچون مجموعه‌مزنک بیتلری آچیقدر. باسیلماغان یازولار قایتاریلماس.

آبونه شرطه‌لری:

ییللقی 4 دولار، آلتی آیلقی 2 1/4 دولار، اوچ آیلقی 1 1/2 دولار

سایغیلی اوقوچیلاریمیز

«یاش تورکستان»نی اوزگه‌گه اوقوتیش بیلن قانیقماي، اونی یانقالارغا هم اوقوتیش اوچون هر زمانغا تارقاتینگز.

تورکستان چیگره‌لریگه یاقین یرلرده یاشاوچی اوقوچیلاریمیزدا مجموعه‌مزنی یورتیمزگه کیر گیزیشگه کوبره‌ک حرکت ایتمه‌کله بزگه یاردم ایتسینلر.

«یاش تورکستان»، تورکستان ملی استقلالی دوستلاریدان مادی وه معنوی یاردم کوته‌دور. اعانه بیرووچیلرنینگ اسمله‌ری مجموعه‌مز صحیفه‌سنده باسیلاجاقدر. باشقارما.

مجموعه‌مزگه تیوشلی هر تورلی یوللاغلار اوچون آدرس:

Moustapha Tchokai-Oghly
48 bis rue Parmentier
Nogent s. Marne (Seine)
France

Abdulvahap Kara

یاش توركستان

توركستان ملی استقلال مفكوره‌سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929نچی ییلنینگ دیكابرندان چیقا باشلاغان	مای (مایس) 1932	سان 30

قیزیل شوونیزم تولقونی

توركستان ساویت غازیتالارینینگ صحیفه‌لاری، توركستانی نمونه‌وی سوسیالیزم مملكتیگه ئه‌یله‌نتیرمه‌ك مقصدینی تاشیغان «2 نچی بیش ییللق» بلان حقداغی معلوماتلار برابر «قیزیل شوونیزم» تولقونی خبرلاریله‌ده تولماقده‌در. بر ییرده توركستانلی ایشچیله‌رنی اورمه‌كده، دیگر بر ییرده اولارنی ایشدن قوغماقدالار، اوسله‌رنده‌گی ایش كییمله‌رینی یشب آلوب، اوتورغان اویلاریدان قولاب چیقار- ماقدا وه بولارنی روس ایشچیله‌ریگه بیرمه‌كده‌لر. اداره‌له‌رده یرلیك تیلده یازیلغان كاغدلارنی قبول ایتمه‌ی یاتورلار. بو تیلده یازیلغان تلغراملارنی سه‌به‌تلرگه تاشلاماقدالار... بو ترتیبسزلكله‌ر- نینگ سببی روس بولشه‌ویكله‌رینینگ «یرلی توركستانلیلار هر بر خصوصده روسلارگه نسبتاً توبه‌نده‌رلر» دیگه‌ن قاعده‌لاریدر. («تور-

«ملی یول»

ایدیل-اورال استقلال فكریگه خدمت ایتوچی آیلق مجموعه‌در. عرب حرفله‌ریله چیقادر.

آدره‌سی:

Redaction „Yana Milli Yol" — Berlin W 56, Postfach N. 24

«امل مجموعه‌سی»

قریم توركله‌رینینگ استقلال فكرینی تاراتادرغان اوبتش كونلك مجموعه‌در. عرب حرفله‌ریله چیقادر. آدره‌سی:

„Emel Medjmuasi" str. Ardealului N. 3 - Bazargic-Romania

«پرومتئه»

قافقاسیا، اوقراینا وه توركستان استقلاللارینی قور- غاوچی فرانسزچه آیلق مجموعه‌در. آدره‌سی:

4, villa Malakoff, Paris (16)

«استقلال»

استقلالچی آذری محررله‌ری ناماندان بهرلینده لاتین حرفله‌ریله هر اون كونده چیقاریلماقدا بولغان بو قیمتلی غازیتانی اوقوچیلاریمزغا توصیه ایتمز. آدره‌سی:

Berlin-Charlottenburg 2, Postfach N. 16

«قافقاسیا داغلیلاری»

شمالی قافقاسیا ملی استقلال دعواسینی ترویج ایتوچی آیلق مجموعه‌در. روس تیلنده چیقاریلادر. آدره‌سی:

Warszawa, Morszynska, 39 — Pologne

«یه‌نگی توران»

توركچه-فینچه آیلق غازیتادر. لاتین حرفله‌ریله چیقاریلادر. آدره‌سی:

Iso Robertinkato 4 B 12 — Helsinki-Suomi — Finland

Abdulvahap Kara

کەنسکایا ایسکرا»، ململی عشق آباد غازیتاسینک 29 مارت سانیغا
باقیلسین).

تورکستان ساویت غازیتالاری «قیزیل شوویتیزم» حقدە کوپ
دەن بەری یازوب کیلمەکدەلەر. فقط اولارنینک بو یازیشلاریندان
هیچ بر نتیجە حاصل بولغانی یوق. قیزیل شوویتیزم اوسە کدە وە
یارتان سادی کینکگەیمە کدەدر. روس بولشەویکلەری بو غازیتا یزوو
تشنولاری اوقوماقلە برابر اوز جرکین وە وحشی ایشلەرینی یەنە
دوام ایتدیرمە کدەدرلەر.

تورکستاندا ساویت سیاستینینک رهبری کازاکوف، بولشەویزم
نینک برنچی قهرمانلق دورندە یاق، تورکستاندا بولشەویک ملی سیا
ستینی «بولشەویکلەرنینک بولشەویک اولاراق هیچ بر توردلو ملت وە
هیچ بر توردلو ملی مسئلە تانیماسلقلاری» شکلندە تعریف ایتکەن
ایدی. مەنە شو کازاکوف سوکرادان مشهور قیزیل جلاد دزەر
ژینسکی نینک یوللار قومیساری وظیفەسندە ایکەن، اینک یاقین یاردام
جیلاریندان بری بولغان ایدی...

دیگر بر مثال: پاسکوتسکی دیگەن بریسی 1923 نچی یلدا
او زمانعی تورکستان جمهوریتینینک خلق قومیسارلاری شوراسی
رئیسی اوروتیاساری بولوب توروب اوز بیهودە تدبیرلەری ایلە ترغا
نەنی آچلقغا یولوقتوردی، یوز مینگلەرچە خلق آچلقدان اولدی.
موسقوا پاسکوتسکی نینک بو ایشدە عیدار ایکەنلکینی یاخشی
بیلەردی. فقط بو حال پاسکوتسکی مأموریتینینک کوندەن کون یوکسە
لیشیگە ذرەجە هم مانع بولماغانی کبی، سوک وقتلاردا حتی اتفاق
قومیسارلار شوراسی اوتی اورتا آسیا اقتصادی شورا رئیسلکیکە
اینک مسئول بر اوروندا تعینلادی. («پراودا ووستوکا»، 15 آپریل)

کازاکوف وە پاسکوتسکی، بو ایکیسی تورکستانداغی روس
قیزیل شوویتیزمینینک برنچی کەلدە خاطرلەرغا کیلگەن و کیللە دیر.
موسقوا حقیقتاندە بو قیزیل شوویتیزم قوتورغانلقیغا بر نهایت بیرمە ک

ایستەمەیدی، هەر حالدا بونک چارەسینی دا، یولینی دا تابا بیلیر
ایدی. ورقە چیریغدان آزغنە چیتکە چیقغان تورکستانلیلارنی آتا
باسدان آتوب اولدورتکەن وە اولدورتوتکە دوام ایتکەن موسقوا،
مملکتمز وە خلقیمزنینک قانخور روس دوشمانلارینی هەر زمان
حمایەلەندیروب وە قوتورتوب کیلدی... 1921 نچی یلدا فرقە
قونغرەسی حضوریندە تورکستانداغی بولشەویک وحشیلکینی ستالین:
«دنیادا برنچی دفعە اولاراق جهان پرولەتار انقلابی بایراغینی کو
تەرگەن بویوک روس اوروغی وکیللەرینینک خلقی سوزندە غرورە
لانماسی تظاهراتی» دیب ایضاح قیلغان ایدی.

ساویت دیکتاتوراسی باشندا توروتان وە روس بولشەویزمینینک
جانلی قیزیل بوتی (خاجی) بولغان بر آدام، دنیادا مثلی کورولمە
گەن ملی وحشیلق وە قانخور شوویتیزم سفاهتینی اوزینک انقلابی
اعتباری (اوتوریتەسی) ایلە حقلادیغی زمان غازیتالارنینک «قیزیل
شوویتیزم» حقندەغی اخطارلارینینک نە اهمیتی بولا آلوردا... ستالین
نینک بو قیزیل وحشیلقنی بو توردلو ایضاح ایتووینی روس بولشەویک
لەری ایشلەرندە محکم ساقلاغانلار. ایوزەمتسەف دیگەن بر روس
ایشچیسی قولی اوغلی اسملی بایرام علی لک بر تورکستانلینی اورال
دی، بو ایشنی محاکمە قیلماق اوچون ایشچی محلی جانیبیلادر،
مجلس «ایوزەمتسەفنی قەدە»، قولی اوغلینی ایسە اون قوولاشقا»
قرار بیردی. بایرام علیدەگی روس بولشەویک ایشچیلەری بو قرار
لارینی «عینی زمانیدا هەم بویوک روس شوویتیزمی هەمدە یرلی
ملتچیلیککە قارشو کورەش» دیب تفسیر ایتەدرلەر. بیلیرمیسکز، قو
لی اوغلی توغاییلرنینک «یرلی ملتچیلیگی» نەدەن عبارت؟ قولی اوغلی
نینک ملتچیلیگی روس بولشەویکی ایوزەمتسەفکە «اوز باشیلی کیلیب
بلەن یاردیرغانی [illegible]ان غنا عبارت!

روسیەدە قولنی [illegible] "Крепостное право" حکم سورگەندوردە
روس موژیکلەری [illegible] خوجاینلاری قامچیلارکەن قوللاری چارچا[illegible]

Abdulvahap Kara

عالی، سیلی‌ده جرالاندیرالاردی. قوللق دورینک بو پیسخولو-
ژیسی (احوال روحیه‌سی) کوروله‌دورکه، روس اینجیلریده حالا‌دا
یوقالماقان. قولی اوغلینی ایشده‌ن قوولاماقلاریغا سبب، غالبا،
اونک باشینی کلید بیله‌ن یارغان اینوزمنه‌ف قولینک ئالغان بولو-
ویدر. یوقسا باش یاروچیغادا باشی یاریلغانلاغا عینی درجه‌ده جزا
بیریلیشنی قانداي آنگلاماق کیره‌ک؟

یالغز بز تورکستانلیلارنک ایمه‌س، بلکه بوتون دنیانک اینگ
بویوک فجاعتی «جهان انقلابی کلیدی»نک بوندان 71 ییل‌غه
ایلگه‌ری قوللقدان قوتولغان بر خلقنک قولیغا توشوب قالوویندادر.
بالذات اوزینک قول سقتنده یاشاغان ییللارنی خاطرلاغوچی روسلار
ایندی‌ده آز ایمه‌س. کوب روسلارنک خاطرندا آتا‌آنالارینک
قوللغی هه‌لی هم ساقلانادر. قولنک نزدنده دونیانک آزادلغی
دیمه‌ک، اوزندان داها کوچسزلرنی اوزیگه قول قیلماقدر...

روس ضیالیلرینی تینگله‌گز وه اوقوگز. اولارنک دیه‌رلک
یارچاسی بر آغزدان روس خلقدا تیره‌گ ملی شعور یوقلیغینی
سویله‌یدر وه یازادرلار. بورونغی روسیه موقت حکومتی باشلوغی
سوسیالیست‌روولوسیونر کره‌نسکی، 1917 نچی ییلنک آپریلندا،
روس انقلابینک تام باشندا، روس اینجینینی، عسکرینی وه بوتون
روس خلقینی «عاصی قوللار» دیب آتاغان ایدی.

عجبا شو ملی شعوردن محروم «عاصی قول» دیگرلرینک ملی
تویغوسینی آنگلایا بیلمه‌ک قابلیتی کوروسه‌ده آلورمی؟ عجبا بز بو
«عاصی قول»نک تصادفاً قولیغا توشوب قالغان جهان انقلابی
«کلیدی» بیله‌ن بختسزلق یوزنده‌ن اونک دیکتاتوراسی آستیغا کیریب
قالغانلارنک باشینی یاروب تورغانینی کوره‌ه‌ی یاتورمزمی؟...

بزنک بردنبر نجاتمز، «ملی یاشیمز»نی آمان ساقلاب قالونک
برده‌ن بر یولی، معنه شو «عاصی قول» دیکتاتوراسندان یوتونلای
قوتولوشداغادر.

28 مایس

بوتون آذربایجان اهالیسینک، خاتون وه ایرکه‌ک، تینگلکده
سایلانغان آذربایجان ملی شوراسی 1918 نچی ییلی 28 مایسدا آذر-
بایجانک ملی استقلالینی اعلان ایته‌ره‌ک ایلک تورک جمهوریت حکو-
متینی قورمشدی. بو صورتله تام بر عصر «ملتلر زندانی»ده قامالیب
یاتقان آذربایجان تورکلگی حریت قویاشیغا چیقیب، استقلال توزی
وه ملی بایراق کوکلکمسنده یایراشغا ایرکلی وه حقیقی ملی تورموش
قوروب یاشاشغا باشلامشدی. آذربایجان بو ایکی ییللق ملی استقلال
دورنده تقدیر ایته‌رلک آنجاغه ایشلر کوره بیلمشدر. آذربایجان
تورکلگی ملی استقلالینی اعلان ایته‌رکه‌ن ملی بر دولتنک یارچا
ایشله‌ریبی یوروته بیله‌جه‌ک منور بر طبقه‌گه یعنی عصری مفهومده
دولت کیشیله‌ریگه، ایده‌آلیست شاعر، ادیب، محرر، متفکر، معلم
وه یاشلارغا اینگه ایدی.

ساحا آز بولغان آذربایجان تورکلگی یورتینک شمال وه
جنوبنده‌ن کیلگه‌ن وه تورک حرثینی تهلکه‌ده قویغان کوچلرکه
تاریخنک هه‌ر دورنده شدتلی مقاومتلار کوروسه‌توب اوز حریتینی
یالغز فلاکتله‌رده‌ن قوروماقلا آلغا ایتمه‌مش، حتی او تورکچه‌لک
جنوبگه قاراب یایلیشیغا وه قافقاسیا خلقلاری آراسندا بین‌الملل بر
تیل حالیغا کیلیشیگه کوچلی بر عامل بولمشدر. ملی تاریخمزنک
هه‌ر دورنده آذربایجانده‌ن بویوک عالملار اوچرانامز. تورک حرثینی
معاصر لاشدیریش یولیدادا آذری توغانلاریمزنک روللاری بویوکدر.
تورکیات ساحه‌سنده مستثنا بر اوروون توتکه‌ن محمد علی میرزا کاظم
بیک (1802-1870) بر آذربایجانلیدر. فلسفی اثرلری‌له مشهور
میرزا شفیع بیک ملی آذربایجان جمهوریت حکومتینک ایلک پایتختی
بولغان گه‌نجه شهرنده‌ندر. ایلک تورک تیاترو اثرینی یازغان میرزا
فتحعلی آخوند زاده‌نک نوخا (شه‌کی)لی بولغانلغینی شبهه‌سز تورد-

Abdulvahap Kara

کستانلك بوتون اوقوموشلی باشلاری بیلیرلەر. میرزا شفیعنك فلسفی شعرلەری آلمانچا وە میرزا فتحعلی آخوند زادەنك کولکولو یازو أثرلەری بر کوب آسیا وە آوروپا خلقلاری تیللەریگە ترجمە ایتلمشدر.

ملی استقلال اعلانیدان تام یاریم عصر ایلگەری اوپەرانینگ (اثناء) دوری باشلانغان آذربایجاندا ذوالفقار بیك وە عزیز بیك حاجی بیكلەر کبی معاصر موسیقیشناس وە بستەکارلار یتیشیب، بولار: «عاشق غریب»، «لیلی وە مجنون»، «اصلی وە کرم»، «آرشین مال آلان» وە «او اولماسون بو اولسون» کبی بەك قیمتلی وە معروف اوپەرا هم اوپەرەتلەر یاراتمشلاردر. روس انقلابیدان ایلگەری یاراتیلغان بو ملی اوپەرالار بو کونگی قیزیل صحنەلەرنك دە مهم أثرلەرینی تشکیل ایتمەکدەدر. قیزیل صحنەلەر آرقالی آذربایجان وە تورکستان تورکلگینی «پرولەتارچا تربیەلەمەك» اوچون اوروتوب یورگەنلەر، شو کونگەچە خلقلرنك روحینی اوقشایاجاق وە یوقاریدا ئەیتلگەن أثرلەرنك یرینی توته بیلەجك پرولەتار مفهومندە بر اوپەرا وە یا اوپەرەت یاراتاماشلاردر. بولشەویك صحنەلەرینك بو یوقسوللوغی خلقمزغا تورك ذهنیتی وە تورك روحی محصولاتی بولغان صنعت أثرلەرندەن استفادە امکانینی بیرمەکدە. وە یوقاریداگی اوپەرالار تورکستانلك بو کونگی مدنی مرکزلەری سانالغان تاشکند، سمرقند تیاترولارندادا تیزتیز اوینالماقدادر.

آذربایجان تورکلگی ملی استقلال مفکورەسینك توغولوش وە کوچەییشندە صابر، عبدالله شائق، حسین جاوید، احمد جواد، جعفر جبار زادە کبی شاعر، ادیب وە دراماتورغلارینك دا مخصوص اورون وە مهم روللاری باردر.

آذربایجان ملی استقلالینك اعلانی بوتون تورك دنیاسینی

سەویەلەرگە غرق ایتمش وە ایلك تورك جمهوریتینك قورولوشی (1918 نجی ییلنك 28 مایسی) تورك تاریخندا یەگانە بر صفحە آچمشدر. آذربایجان ملی حکومتی هر ساحەدە بویوك عزملەر کورسەتمشدر. اولك مملکت داخلندا کوردیگی ایلك ایشلەرندەن بریسی اویقانیش دورندەن بەری ییرلی خلقنك مادی وە معنوی یاردەمیلە دوام ایتیب تورگەن مسجد، مدرسە یانداغی خلق مکتبلەرینی اصلاح وە دولت آتالیغنا آلیشی، مدرسە هم روسچە مکتبلەردەن یتیشکەن اوقوموشلیلارنی تورلو قورسلار آرقالی ملی معارفگە خدمت ایتەرلك بر درجەگە ئەیلەتیریش بولدی. بو صورتلە ملی حکومت ایلك سیرادا آذربایجاندا ملی معارفنك ساغلام توخومینی ایکیب ملی یوکسەلیش اساسینی قوروشغا موفق بولدی. قیز وە ایرکەك معلم مکتبلەری آچدی. اوقوچیلارینك کوبچیلگی قیشلاقی بالالاردان بولغان بو مکتبلەردە اوقوش تیکین (مجانی) ایدی. تورکیەدەن معلملەر چاقیریلدی، یوزلەرچە آذری یاشلاری آوروپانك تورلو یوکسەك مکتبلەریگە یعنی دارالفنون، یوکسەك مهندس، زراعت، صنعت مکتبلەریگە ییرلەشتیریلدیلەر.

ملی حکومت تیز آذربایجان ملی اوردوسینی تشکیل ایتدی. گەنجەدەکی ضابطان مکتبیگە آیریچا اهمیت بیریب بو مکتبنك پروغرامینی کینگەیتردی وە شعبەلەرینی آرتدیردی. بو یاش تورك جمهوریتی باشقا ساحەلەردە دە اوز یاشیغا یاراشار بەك مهم ایشلەر کورموشدر.

چاریزمنك ییقیلیشی آرقاسندا اوز ملی حاکمیتینی قوروب ملی یوکسەلیش یولندا کون کوندەن ایلگەریلەمەکدە بولغان ملی آذربایجانی تورکلگنك تاریخی دوشمانی بولغان روسلار اصلا کورە آلمادیلار. روسلقنك وحشی حاکمیتیدەن وە باربارلغندان اوزینی قوتقارماقچی بولغان تورکستان، ایدیل-اورال، اوقراینا وە قریم اولکەلەرینی قانغا بویاغان ساویت حکومتینك قیزیل قوشونلاری

Abdulvahap Kara

1920 نچی یلی 27 نچی یساندا توسه‌تدن آذربایجانغا هجوم ایتیب
ینچ حیات یاشاماقدا بولغان بو تورك اولکه‌سینی‌ده قلیچ وه اوق
کوچیله قاپتادان بر روس مستملکه‌سی حالیغا کیلتیرشکه موفق
بولدیلار. بو بویوك بخت‌سزلقدان سوگرادا 28 مایس اوچ رنگلی
ملی بایراق آستیدا ایکی یللق مستقل حیات یاشاغان آذربایجان
تورکلکی اوچون ملی بر بایرام کونی بولوب قالمشدر. 28 مایس
بز آتا یورت تورکلری تورکستانلیلر اوچون‌ده ملی بر بایرامدر.
بو کون آذربایجان تورکلکی یوره‌گیده، ذهنیتده یه‌لله‌نیب
تورگه‌ن اوچ رنگلی ملی بایراق بز تورکستانلیلر اوچون‌ده عینی
درجه‌ده مقدسدر. بارچامز اوچون مقدس بولغان بو ملی بایراقنك
تکرار مستقل آذربایجاندا یه‌لله‌نیشی، روس ایمپریالیزمینك ییقیلیب
بتیریلیشی وه اوتوز میلیونلق تورك دنیاسینك قوتقاریلیشی اوچون
یوروتولوب تورولگه‌ن استقلال مجادله‌سی جبهه‌سینك کینگ دائره‌
سیده کوره‌شچه‌ن اولوغ تورکستان توره‌دیر.

«اولمه‌ك حیاتی دیریلتمه‌کدر،

بز اولمه‌ك افکار اولور...»

عقیده‌سینی تاشیغان تورکستان مجاهدلاری ملی استقلال یولیدا سانسز
شهیدلر، قوربانلار بیره‌ره‌ك یورتمزنك تاغلاریدان، چول وه
داللاریدان حتی ساویت مکتبلری وه قوموونیست فرقه‌سی ایچیدن
روس حاکمیتی وه مظالمیغا قارشو شدتلی مجادله یوروتمه‌کده‌لر.
بو مجادله روس قیزیل ایمپریالیزمی ییقیلیب بتیریلگونچه یعنی
آذربایجان، تورکستان وه باشقا تورك اولکه‌لری قوتولغونچا بر
آندا توختاماسدن دوام ایته‌جه‌کدر.

یاشاسون استقلالچی تورکلك!

یاشاسون تورکلکنك مهم تایانچقلاری آذربایجان، تورکستان!

باش تورکستانلی

ایکنچی بیش یللق پلان

برنچی بیش یللق پلاننك سوگنچی یلیدا تورگه‌ن ساویت
حکومتی برنچی پلاننك نتیجه‌سینی مذاکره ایتمه‌کده وه ایکنچی
پلاننك حاضرلقلارینی کوره‌مه‌کده‌در. اوتکه‌ن ده‌فعه آییدا تویلانغان
مرکزی اجرا قومیته اولتوروشی برنچی بیش یللق پلاننك سوگنچی
یلیغا کیره‌رکه‌ن قلیب یتکه‌ن ایشله‌رنك نتیجه‌سی وه سوگغی یلیغا
قالغان وظیفه‌نی قاراشلاری کبی 30 غینواردان 4 نچی فیورالغا قادر
دوام ایتکه‌ن فرقه قونفرانسیدا بو یلنك سوگیدا بولاجاق فرقه
قوریلتاییغا کیریشیلمه‌ك اوزره حاضرلانمش ایکنچی بیش یللق پلاننی
مذاکره ایتدی. ساویتلار مطبوعاتیدا آیلاردان بیری
توزلمه‌نی
صحیفه‌لر تولدورماقدا بولغان بو مسئله حقیقتده باشقا مطبوعات دنیا
سیده، آیلقا اقتصادی مسئله‌لر ایله مشغول دائره‌لرده‌ده اوزون
فیغا بر تاقیم فکرلر کورولمه‌کده‌در.

کیچه‌نله‌رده بو مسئله‌گه دائر بر مقاله‌ده دیدیگیمز کبی بو
پلان ساویتلار قیزیل کابوسی آستیدا قالغان تورلو عرق وه ملتلردن
مرکب یوز ایللی میلیونلق بخت‌سز انسان کتله‌سینك مادی وه معنوی
حیات هم مقدراتینی حل وه اداره پلانی بولغانی اوچون طبیعتیله
دقتله تعقیب ایتیله‌رلك بر مسئله‌در. یوز ایللی میلیونلق انسان کتله‌
سینك مادی وه معنوی مقدراتیله اوینایاتغان بو پلان دنیانك اقتصادی
حیات وه تشکیلات پرینسیپله‌رنده اوزگه‌ریش یاراتاجاق توشونچه‌سینك
بر تجربه‌سی بولماقلادا یاقیندان تعقیب ایتیله‌رلك بر مسئله‌در. بر
کوب جنس مطبوعاتی یا او وه یا بو نقطه نظردن قرییقترغان بو
مسئله بزنی بر باشقا، یه‌نه‌ده مهمراق نقطه نظردن مشغول ایته‌در.
سه‌وگیلی یورتمز تورکستان بو قیزیل کابوس آستیدا قالغان اولکه‌لر،
اون آلتی میلیون خلقمزده بو، بر تاقیم وجدانی، انسانی مسئولیت
آلامامش مخلوقلارنك اویونلاریغا قوربان بولغان بختسز انسانلار

Abdulvahap Kara

قالاریدا قالماقتەدر، اویکچونده بز بو مسئلەنی بر آزدا دقتلە تعقیب
ایتب بارماق مجبوریتدەمز.

ایکنجی بلان اوچون حاضرلانغان تەزلەرنی عموميتله ایکی
قسمغا آیرماق ممکندر. برنجی قسم برنجی بلاننک نتیجەسی وە
اوننک بردیکی تجربەلەر، ایکنجی قسمدە ایکنجی بلاننک اساسی
ایشلەری.

ایندی 1931 نجی ییلنک بلان ایشلەری حقدە بریلگەن
حسابلار، ایندیدە ایکنجی بلان تەزلەرندەکی برنجی بلانغا دائر
ایضاحات بو فکردار توبالان وە اورینقلار بلەن یوروتولگەن بو
ایلنک اقتصادی بر ثابت اولماق اوزرە بوتونلای سوغا توشکەنلیگینی
حتی نەکبکی بر ثابت اولماق اوزرەدە کوتولگەن نتیجەنی بیرمە-
کەنلیکنی بوتون آچیقلیغی ایلە کورسەتمەکدەدر. فقط بز ایکنجی
بلاننک قورولوشونی دقتلە تعقیب ایتسەک، اوننک توزولوشندە هر
نەرسەدن زیادە برنجی بلاننک بەجەریلیشندەکی موفقیتسزلیقنی
یاشیریش اساس ایتلیب آلینغانلیغینی کورەمز، بو سوک بلاندا «اهالینی
آچ، یالانغاچ قویماق صورتیلە بولسادا «کبکاتلار یاراتامز» دیگەن
حالنک کیچەیدرگەن بولغانلیغی آچیق اعتراف ایتلمەکدەدر.
ایکنجی بلاندا مملکت خوجالیغنی صناعیلاشدیریش بلەن بر قاتاردا
اهالینک احتیاج وە طلبی مسئلەسیندە کوزدە توتولمەکچی بولغانلیغی
قایتە‌قایتادان قید ایتلمەکدەدر. عجبا بو کوینکی شرائط آستندا بو
ایکی جهت تیگ بەجەریلە آلورمی؟

ایکنجی بلاننک اساس غایەسی «مملکت خوجالیغندا قالغان
سرمایەدارلق سیستەمی ایزلەرنی بوتونلای بتیریش وە ساویتلار
مملکتینی صناعی محصولات جهتدەن سرمایەدار مملکتلەر اسارتندەن
قوتقاریش» شکلندە خلاصە ایتلەدر، کە بودە ساویت بلانچیلرندا
یەکی بر نەرسە ایمەس، بالعکس برنجی بلان دورندەدە کوب جەبنەلیب
ئەمی قاچقان بر مسئلەدر، فقط بوننک بو یردە بر آزدا باشقا، بر ویلا

یانداغا اویغون هممدە اساس غایە کبی کوزگە ایلینمرلک بر شکلدە
تکرار ایتلیشینک اصل حکمتی باشقا بر یردەدر. ایمدی بو یگلە
1932 نجی ییلنک سوگندا دنیا جنی یاراتالماغی وعد ایتلگەن
برنجی بلاننک ساویتلار مملکتینی دنیانک جهنمیگە تەبلەتیرب بوبار-
غانینی یاشیریب، اونی اصل کوتولگەن موفقیتنک باشلانغیچی قلیب
کورسەتمەکلە یەنە بیش ییللق برایمە دورەسی یاراتماقچی بولادلار.

اصل غایەمز ایریشو اوچون بوتون خوجالق سیستەمینک ماکنە
ایلە یوروتولەدرگەن بر شکلگە کیرگەن بولوشی بوننک اوچوندە
سوسیالیزم خوجالیغی قوروشدا بولشەویک شرطی لازم ایمیش. دیمەک
ایکنجی بلان بیش ییل ایچندە ساویتلار اتفاقی خوجالیغنی، بوتون
تارماقلاریلە، شکلچە اوزگەرتوب، اونی بوتونلای ماکنە ایلە یو-
رویدرگەن بر حالغا قویماقچی، بو صورتلە ساویتلار مملکتی خوجا-
لیغنی سرمایەدارلق سیستەمندەن قالغان ایزلەردەن تازالاب اونی
خارجی سرمایەدار مملکتلەر اسارتندەن قوتقارغان بولماقچیدر.

ایکنجی بلان ساویت مملکتی صنایعنی ساویتلار یورتندە ایشلە-
نگەن ماکنە، آلات بلەن تأمین ایتیش ایشیگە زور اهمیت بیرەدر.
او صنایع، نقلیات وسائطینک بوتونلای، قیشلاق خوجالیغینک قسماً
ئەلیکتریکلەندیریلیشینی لازم تاپادر. بوننک اوچوندە مملکتدەکی
سو، کومور وە باشقا طبیعی کوچلەردەن اعظمی صورتدە فائدەلا-
نیشنی اڭ مهم وظیفەلەری قاتاریغا قویغان. استهلاک اوچون لازم
بولغان مال جنسلەرنی حاضرلاش، آیریقسا ساویت فابریقالارنی خام
مال بلەن تأمین ایتش ایشیدە عینی نسبتدە حتی آرتیقراق کوچە-
یتریلمەلی ایمش.

ماکنە، تراقتور استانسیونلارینی یارچا قولخوزلارنی بوتونلای
تأمین ایتەرلک بر شکلگە کیریتمەکلە قیشلاق خوجالیغنی سوسیالیزە
ایتش ایشی تکمیل ایتلگەن بولور ایمش. قوللەکتیف خوجالیغی

Abdulvahap Kara

بیستەمیبی تشکیلات جهتدەن محکملەشی وە قولە کتیب خوجالیق
لاردانی دهقانلار کتلەسینی سوسیالیزم یولیدا تربیە ایتش ایشیدە
ایکنچی پلاننک اساس وظیفەلەریدەن بیری ایمش.

پلان، اساس اعتباریلە قیشلاق خوجالیغیا صناعی بر شکل بیریش، دهقانلاریدا فابریقەداغی ایشچیلەر حالیغا کیریش بلەن قیشلاق وە شهر خوجالقلاری آراسیداگی منفعت ضدیتینک بیر بلیتیشی بو صورتلە پرولەتار دیکتاتوراسی اوچون داها کینگ وە قولای ناپاچیق پارتیلاجانینی تصور ایتەدر.

سوسیالیزم خوجالیغینک تیز اوسوشی، مستملکەچی چارلق بیستەمینک آرقادا قالدیردیغی مستملکە خلقلاریننک اقتصادی وە مدنی قالاقلیغینی تیزرەک تکلات یارایتیش اوچون انک مهم عامل ایمش. اونکیچون‌دە تورکستان عینیلە چارلق زمانیدە وە برنچی پلاندا بولغانی کبی ایکنچی پلاندادا روسیە دولت سرمایەدارلغینی ترقی ایتدیریش اوچون خام مال منبعی دولیدا قالدیریلمشدر. تورکستان پاختا، اپیک، یون، تیری، لاستیک وە باشقا خام مال حاضرلاپ بیریب، بونکا مقابل روسیەدەن فابریقات، بوغدای وە روس مهاجری آلاجاقدر.

ایکنچی پلاننک صناعی قسمیداغی وظیفەلەرنک اینکە آشیریلیشی بلەن ساوێت اتفاقی صناعی جهتدەن دنیا خوجالیغینک انک آلدی صفیدا بولوناجاق ایمش. بو صورتلە اوز استقلالینی تأمین ایتب کوب سرمایەدار مملکتلەرنی یاریم یولدا قویوب کیتکەن ساوێت دولتی اوز باشینی سرمایەدارلق بحرانی وە اونک تأثیرلەریدەن قوتقاریب بولور ایمش. سرمایەدارلار دنیاسی بحرانیدان اوز باشینی قوتقاروب، سرعت ترقی یولینی توتکەن ساویتلار مملکتی بین الملل ایشچیلەر وە عمومیتلە دنیانک ازیلکەن خلقلاری نظر دقتینی اوزی اوستیکە تارتار وە بو سایەدە اونک انقلابی تأثیر مفهومندەکی معنا وە اهمیتی آرتار ایمش. دیمک ایشنک خلاصەسی یەنە بیش ییللق صبر

نتیجەسیدە قیلیدان دنیا جنگی، وە دنیا انقلابی، حبلارینغا کیلیب چیقیلەدی.

مەنە بو، پلاننک اساس چیزیقلاری. برچە بو پلاندان اساس اعتباریلە بەگی بر فکر چیقاریش امکانی یوق. ذاتًا انک شاوین دفت بیریدە اونک شو بەگی قوروجیلق وە یاراتوچیلق (konstruktiv)ـی فکر کیتیرە کەلمکیدەر. اوکا یەگی بر پلان دیە کەلدنیە برنچی پلانیا پاشلانوب بتیریلە آلماغان ایشلەرنی دوام ایتدیرمەک، آیغیا یلان اوچون آچ وە یالاناچ باشاغا محکوم ایتلکەن خلق کتلەسی نظر دقتینی پاتارا سورەتی ایلە اعلان ایتلکەن پلان وعدەلەریلە بوکونکی برنچی پلان نتیجەسینی اولچەش مسئلەسیدەن اوزاقلاشتیروب، اوکا یەنە بیش ییللق صبر دوری یاراتماق پلانی دیەک توغریراق بولسا کیرەک.

برنچی پلاننک اساس دورەسی کیچدی. اونک سوکنچی آی وە کونلەرینکە قارشو کیتمە کەدەمز. اونک نە کمیت وە نە دە کیفیت اعتباریلە بەجەریلە آلماغانلغینی بالغز اجنبی مدققلەرکە ایمەس، برلە قوتفەرالسیدا آچیق اعتراف ایتمە کەدەدر.

پلان، دیدیکیمە اونی ساویت حکومتی باشاوچی ملتلەر کوب پاختی بیلەدرلەر. اونک برنچی قسمینی اوموزلاریدا تاشیاق او خلقلارنک بو کونکی ضرورات، سفالت، آچلق وە یالانغاچلغینی کوستەردی. 150 میلیونلق انسان کتلەسینک حیاتی ایلە اوینالغان بو پلاننک برنچی قسمیدان کوتولکەن نتیجە چیقمادانلغی بوکون هر کیشی اوچون آچیق میداندە تورەدر. مەنە بو حقدە بر اجنبی تکشیروچی «برنچی بیش ییللق پلان ایشلەری نتیجەسینک ماقالورلق وە یوروقلیدا ایتەرلک بولوب چیقماغانلغینی آچیق سویلەش کیرەک. بر قانچا موفقیتلارغا رغمًا پلان نە کمیت وە نە دە کیفیت اعتباریلە بەجەریلە آلمادی» دیەدر. او پلاننک دوامی کە بولغان ایکنچی پلانینک یەنەدە آغیرراق بولکینی کورچی بیب، ایلیکی قوروب قالغان

Abdulvahap Kara

خلقغا يه‌نه بيش ييل يوكله‌تمه‌ك، هيچ بر صورتله كوچ توپلاماق
امكانى بېريلمه‌ديگى حالدا اوندان بو آغير يوكنى يه‌نه بيش ييل
كوته‌روب يوروشنى طلب ايتمه‌ك خيانتكارلقنىڭ سوڭ درجه‌سى
ايمه‌سمى؟ بولشه‌ويكلارنىڭ خائنلارى بو مظلوم، محكوم خلق كتله‌سينى
قامچى، سلاح، سورگون، آچلق، اولوم دوقلارى بله‌ن يه‌نه‌ده كو-
يه‌ك سوره‌و كله‌مه‌كچى بولادرلار. هيچ بولماغاندا اوز حكم الحق-
لارينى بر آزدا اوزاتقان بولوشلارينى اميد ايتكه‌ن بولشه‌ويكلار
اوچون بونداى اويلاش غايتده طبيعيدر. فقط اصل مسئله عجبا بوكا
بو يوكله‌رنىڭ اصل حمالى، يوقلقنىڭ سوڭ درجه‌سيگه كيلگه‌ن خلق
كتله‌سى دائمى بولاجاقمى؟ او بوش يرگه اوز مال و جانينى
قوربان ايتيب ذلت و سفالت ايچنده اولوشكه اوناياجاقمى؟ بو خيالى
بلانلار اوچون باللر مادى منفعتله‌رى‌گه ايمه‌س، حق، حقوق و
ملى حيثيتله‌رى آياق آستيغا آليب تحقير قيلنماقدا بولغان غير روس
ملتله‌ر يه‌نه بو ذلتله‌رگه قالالماقدا دوام اينه بيله‌جه‌كله‌رمى؟ بولار
اوشبكه بونداى مسئله‌لرنىڭ حلنده هه‌ر نه‌رسه‌دن كوچلى بولغان
طبيعى اقتصاد قانونلارى بو معاصر تجربه‌لرنىڭ نهايتسز دواميگه
امكان بيريب باراجاقمى؟ مه‌نه بولار بوكون هه‌ر كيمنى توشوندير-
گه‌ن سوروغولاردر، كه حادثات اڭ توغرو جوابينى ياقين كيله‌جه‌كده
حياتنىڭ اوزى بيره‌جه‌كينى كورسه‌تمه‌كده‌در. باللز شو قادارينى
ئه‌يته اوته‌يلك، كه 150 ميليونلق خلق كتله‌سى آرتق بو يوكله‌رنى
كوته‌ره‌رلك كوچ و طاقتدا ايمه‌سدر. اونگچون انقلابى تشويقات
اسلوبى ايله توزولوشنا رغماً بو ايكنچى بلان او اخلاقى الواح
قيربغترا آلماياجاقدر. مادتاً كوچسز بولغان خلق كتله‌سنده، صنعى
صورتده معنوى بر طاقت ياراتيش امكانى يوقدر. اونگچون بو بلان
بو صورتله كيتمه‌يه‌جه‌ك.

تيمور اوغلى

دوشمانغزنىڭ
ئه‌كمه كيگه ياغ سورتكوچيله‌ر . . .

«ياش توركستان»نىڭ اوتكه‌ن سانلاريندا يازغانلاريمزدان 1031نچى
ييلنىڭ ديكابر آيندا قدوس شهرنده بولوب اوتكه‌ن اسلام قورولتاينغا
ايدل-اورال ملى استقلال قومته‌سى رئيسى محترم عياض اسحاقى بيكنىڭ
اشتراك ايتكه‌نلكى اوقوچيلاريمزغا معلومدر.

عياض اسحاقى بيك مذكور قورولتايدا (وه قورولتايدان سوڭ
عربستاننىڭ ديگر يرلرنده، هه‌م مصرده) روسيه قول آستنداغى
مسلمانلار و اولارنىڭ عموماً روسيه دولتى، خصوصاً بولشه‌ويك روسيه‌سى
تامانيدان كوروب كيلگه‌ن و كورمه‌كده بولغان مثلسز جبر و ظلم-
لارى، هه‌م نه قادار آغير ملى و دينى تضييقلارغا دوچار بولغانلقلارى
حقنده اساسلى و تولوق معروضه‌لار اوقوغان ايدى. قورولتاى اعضا-
لارندا بويوك تأثيرلر قالديرغان بو معروضه اسلام مطبوعاتيغادا عكس
ايتيب بوتون مسلمانلارنىڭ بولشه‌ويكله‌رگه قارشو عمومى نفرت و
پروته‌ستلارينى موجب بولدى. بو مناسبتله آوروپا مطبوعاتنده ساوتلار
عليهنده مقاله‌لار يازيليب اوتيدى؛ بعضى فرانسوز غزيتالارى (او جمله-
دن «ئه‌فو دو پارى») او معلوماتدان بالاستفاده فرانسه اداره‌سى
آستنداغى مسلمان اولكه‌لرنده يورونوب كيلگه‌ن سياستله‌رى فائده-
سيگه «قصه‌دن حصه» چيقاريب، حتى مسلمان عرب جماعت خادم-
لارينى بولشه‌ويك طرفى آستنداغى اوز دينداشلارينىڭ حاليغا قارشو
لاقيدلقله عيبله‌ديله‌ر.

عياض بيكنىڭ «ييڭا ملى يول»نىڭ 4نچى سانيداغى باش مقاله‌سيغا
نظراً، آوروپا مطبوعاتينىڭ عرب جماعت خادملارينى بونداى تنقيديغا
جواباً سوريه ملتچيله‌رى باشلوقلاريدان سانالغان امير شكيب آرسلان
بيك «الجامعة العربية» غزيتاسندا بر مكتوب يازوب تارقاتغان

Abdulvahap Kara

شکیب آرسلان بیك زمنه‌ودان یازغان بر مکتوبنده: اسلام دنیاسنده بولشه‌ویکلك آقیننك بارلغنی اقرار قیلغاندان سونك اونكا سبب اسلام جماعت خادملارینك لاقیدلغی ایمه‌س، آوروپانك اسلام دنیاسیغه قیلوی ایکه‌نلیکنی؛ بولشه‌ویکلکنك اسلام دینی اوچون قبول ایتمه‌سلك بر مسلك بولغانلغی کوندن بیلورینی؛ اوزینك ده بولشه‌ویکلك دوشمانی بولغانلغی، فقط بولشه‌ویکلرینك اوز سیاستلرینی اوزگرته‌چه‌کلرندن امیدوار بولغانی سببی اونلارغا قارشو آچیق چیققاندان ساقلانوب کیلگه‌نلیکنی؛ اما «ساویتلارینك اون ییللغی مناسبتیله ترتیب ایتلگه‌ن بایرامدا قوناق صفتیله موسقواغا بارغانی زمان موسقواداغی ایکی مسجدنك آچیق وه امام‌لاری ودود افندی ایله عبدالله افندینك امامل وظیفه‌لارندا حاضر بولغانلقلارینی؛ «او بیرده اوچراشقان مسلمانلارنك بولشه‌ویك اداره‌سی چارلق اداره‌سندن آرتق کورگه‌نلیکه‌رینی وه «چارلق زمانندا کوچلاب چوقوندورولغان تاتار («کره‌شین») لارنك تکرار اسلام دینیگه قایتولارینغا بولشه‌ویك حکومتینك قارشو بولماغانلغینی» یازغان.

عیاض بیك اوز مقاله‌سنده امیر شکیب آرسلان بیکنك روسیه بولشه‌ویکلری حقنده‌کی بو معلومات وه قناعتلارینك یاکلیش ایکه‌نلیکینی مفصل، اساسلی وه آچیق صورتده آکلاتارکه‌ن موسقواداغی ایکی مسجدنك بولشه‌ویکلر تاماندان مخصوص جیت اولکه‌لرندن جالیب کیتریلگه‌ن قوناقلارغا کورسه‌تمه‌ك اوچونگه آچوب قویولغانلغینی، مسجد امام‌لاری بولغان ودود وه عبدالله افندیلارینك بیردن سوزگون قیلنغانلقلارینی، چارلار زمانندا کوچلاب چوقوندورولغان «کره‌شین» (روسچه «کره‌شچونی» — «خرستیان ایتلگه‌ن» سوزندن آلنادر) تاتارلارینك قایتادان اسلام دینیگه کیرولری 1905 انقلابی نتیجه‌سنده وه فسادده چارلق انقراضندان سونگی کره‌نسکی موقت حکومتی دورنده واقع بولغانلغینی وه روسیه مسلمانلاری آراسندا بر گه‌ده کشینك چار وه یا ساویت

حکومتلرندن بیرینی دیگرینه ترجیح ایتمه‌گه‌نینی، اونلار اوچون هر ایکی روس حاکمیتنك‌ده عینی درجه‌ده منفور کورولگه‌نلیکی غایت خلقی اولاراق بیلدیره‌دور.

امیر شکیب آرسلان بیك ساویت پایتختی یالغز ساویت اداره‌سینك اون ییللغی مناسبتیله گه ایمه‌س، اوندان آولده زیارت ایتیب یورگه‌ن ایدی. 1920 نچی ییلدا موسقوادا بولشه‌ویك خارجیه قومیسارلغی مأموری فلوریننسکی ایله جیت اولکه قوناقلارینك بیرلکده چقارغان بر رسمه‌رینده امیر شکیب آرسلان بیلنده بارده. بولشه‌ویکلر انور پاشا، جمال پاشا وه دیگر بعض مشهور سیبالاردان باشقا شکیب بیکنی‌ده اوزله‌رینك پروپاغانده وه دیگر مقصدلاری اوچون «قوناق» صفتنده ساقلار ایدیلر. بولاردان یالغز مرحوم انور پاشا بولشه‌ویکلرینك اصل غرضلارینی آکلاب آلغان ایدی... بولشه‌ویکلرنی بیاخشی تانوورینی ادعا ایتوویکه رغماً امیر شکیب بیك بولشه‌ویکلر حقنده‌کی مطالعه‌سیله اوزینك بو خصوصداغی معلوماتسزلغینی کورسه‌توب اوتوروبدر. بو افندی موسقوادا ایکی مسجدنی آچیق حالدا کورگه‌نلیکنی یازارکه‌ن بو شهرنك مسلمانلار پایتختیدان بر اولکه مرکزی بولماس، اهالیسی توقوز دوسلاریدان عبارت بر شهر وه بولشه‌ویك روسیه‌سی پایتختی ایکه‌نلیکی هه‌مده او ایکی مسجدنك کورسه‌تیش اوچونگه آچیق قویولووی ساویت حکومتینك باشقا دینی ایکه‌لریله برابر مسلمانلارغادا دینی ضیق قیلماغانلغینغا دلیل بولا آلماسلغینی بر دفعه اویلامایدرداً.

شرق اولکه‌لارینك امیر شکیب بیك وه امثالی که‌بی بعض ملتچیله‌ری، کوب تأسفکه بولشه‌ویکلرنی بو تورلای یاکلیش آکلاه‌یدرلار. اونلارینك فکرینچه بولشه‌ویکلر گویا «ملتله‌ر قوتقاروچیسی» دورله‌ر، ساویتلار گویا مظلوم شرق ملتله‌رینی آوروپا قاپیتالیستلارندان آزاد قیلیب اونلارغا استقلالیت آلوب بیرگوسیدر. حالبوکه روسیه بولشه‌ویکلرینك توب مقصدی شرق ملتله‌رینك آزادلغی ایمه‌س،

بو کونکی آوروپا ترتیبی یوق قیلیندر. شرق ملتلریننک آزادلغی ایله ستالیننک 10 نچی ورقه قورولتایده اعلان ایتدیکیچه معنالر انقلابی شعارده‌گی عبارت بر بولشه‌ویزم قورالیدر. (10 نچی ورقه قورولتایی مضبطه‌سیگه باقیلسین). ستالیننک بو دیدیکلرینی معنه شو مثاللار هم آچیق کورسه‌تهدر:

اگر بولشه‌ویکلر مظلوم خلقلارننک آزادلغی طرفداری بولسالار ایدی، عصرلارجه چارلق روسیه‌سی ظلمی آستیدا ازیلیب کیلگه‌ن ملتلرننک مینگ مشقتله قازانغان استقلالیتلارینی قیزیل قوشون کوچی وه شیطانی حیله وه یالغانلار ایله محو ایتمه‌س وه او مملکتلرده‌گی ملی زمره وه ملی یاراقنی تیکده‌ن قوروتماغا چالیشماسلار ایدی.

اگر بولشه‌ویکلر، شکیب ارسلان بیگننک اوزی ایناناقله قالمای باشقالارنی‌دا ایناندیرماقغا چالیشدیغی کبی، مظلوم ملتلرگه حقیقتاً دوست بولسالار ایدی، چار ایمپه‌ریالیزمیننک خنایدا قالدیردیغی میراثده‌ن واز کیچیب شرقی خنای تیمر یولدان چیقیب کیته‌رلر ایدی وه خنای ملی ورقه‌سی هوبیدان آرالیغیدا وسوسه قیلیب خنای ملی کوچینی پارچالاماس وه خنای خلقیننک بو کونکی ولاکتکه معروض قالوبغا سبب بولماسلار ایدی.

بولار کبی یه‌نه بر قانچا عبرت بولورلق حقیقتلار میداندا ایکه‌ن «عزیز قوناق» صفتده موسقوانی «زیارت» ایتدیکلرینی زمان او یرده‌کی ایکی منفعتننک معنی غرضلارله آچیق حالدا کورسه‌تیلوودی بلده‌ن اشغال ایتکه‌ن شکیب بیک‌لر بولشه‌ویکلر حقنداغی بو توزلو یازولارله عالمدان خبرسز بر قانچا معصوملارنی اغفال وه بو یول بلده‌ن بولشه‌ویکلرننک نه کبی کبیک یاغ سورکه‌ن بولماسینلازمی؟!

بولشه‌ویکلرگه دوشمان بولمقله برابر اولارننک غیر روس ملتلرگه قارشو یوروتوب کیلگه‌ن قاحش ملی سیاستلرینی سوکراله

دان اوزگه‌رتمه‌جه‌کلرینی وه ئوتوزمه‌جه‌کلرینی، امید ایتدیکیده‌ن اولارغا قارشو قاتغ جبهه‌ده بولوندان سافلاغان شکیب بیک، بولشه‌ویکلر حقنده یازدیغی بو کونکی قانات وه مقاله‌سینی عجبا بولشه‌ویکلر سیاستده مظلوم ملتلر فائده‌سیغا بر اوزگه‌ریش کورویمو یازادر!

چاغاتای

* * *

تورك غازیتاچیلغی (*)

II

مطبعه‌چیلق صنعتیننک آنا یورتی سانالغان خنایک غازیتاچیلق تاریخیدا تا ایسکیده مهم بر اورون توتکه‌نلیکی یوقاریدا سویله‌نیب اوتولدی. باباللاریمزننک قوموشولاریمزله بولغان تاریخی بارادی. کیلگه‌لرینی، آیلنسا، اویغورلارننک خنای مدنیتیگه یقیندان علاقه وه محبت کورسه‌تیب حتی خنایدان معلملر دعوت ایتکه‌نلیکلرینی کوز آلدیغا کیتیرسه‌ک، اسلامیته‌ده‌ن بورون، تورکستانده هم قایسی بر مفهومده بر غازیتاچیلق دورینی تصور وه تخمین ایته بیله‌مز. فقط ملی تاریخمزننک او دورلاریگه عائد بوتون تاپماقلاری کبی بو جهتده بو کونگه‌چه هیچ تیکشیریلمه‌گه‌نلیکده‌ن تاپاورلق بر وثیقه هنوز اورتادا یوقدر. یوقاریدا کورولدیکی وجهله خنای مطبعه‌چیلق صنعتی کیینگ دیگرلر اوستنده‌ن آوروپاغا کیلتیریلگه‌چ غازیتاچیلق اورادا قایاداڭ کوکه‌ریب ترقی ایته باشلادی، نهایت بو غازیتاچیلق تورك یورتیننک کون باتوداغی ایشیکی سانالغان استانبول آرقالی تورك دنیاسیغا کیریتیلدی. باباللاریمزننک آوروپا توپراغیغا آیاق باسیب غرب مدنیتی بلده‌ن توقاشقان چاغلاری ایسله‌تیلسه غازیتاچیلق تورك دنیاسیغا کوب کیچ کیریتیلگه‌نلیکدر.

تطبیقات حرکتیکه آچیق وه قطعی استقامت بیلکیلیب، اولک

(*) «یاش تورکستان» ننگ 22 نچی سانیدان اقتباسدر.

Abdulvahap Kara

تشكيلاتيني يڭيلاش سلطان ايككينچي محمود اصلاحات اوتكوزگنده قيلغان اوتورونلارنىڭ بريسىده اصلاحات ذهنيتينىڭ خلق كىلەبىگە يايىلىشى وه تارالىشىغا خدمت ايتو بيله، ايلڭ دفعه اولاراق، بر توركچه غازيتا چىقارىش مسئلەسىنى اورتاغا آتدى وه بو آرزوسىنى ايشقه آشىرىش وظيفەسىنى ده وقعه نويس اسعد افندىگه تاپشىردى. (تفصيلاتى حقده لطفى تاريخى، جلد 3، صحيفه 156 گه باقىلسىن).

اسعد افندى، زمانىنىڭ بوتون توركچه سوادلىلەرى كىبى، مدرسەدەن يېتىشتى وه 1825 ده استانبول قاضىسى تعيين قىلىنسدى. بو شخص 1827 نچى يىلى سفرده روسيەگە يوبارىلغان اوردونلىنده قاضيسى بولغان. اسعد افندى عهده‌سىگه تاپشىرىلغان بو وظيفه‌نى شەوق‌ۋجلەله قارشىلاب، يالغىز اوزىنگه اوخشاش بر نيچه مدرسىس توپلاب بو مهم وظيفه‌نى تيز بەجەرىشكه باشلامشدر. برنچى ايشلەرى، چىقارىلاجاق غازيتانىڭ اسمى حقده سلطان محمودگه بر ليسته تقديم ايتمك بولدى. محمود ايسه بو ليستەده كورسەتىلگەن اسملەردىن هيچ بريسىنى ده ياقترماى، چىقارىلاجاق غازيتانىڭ اوز نامىدان «تقويم وقايع» ديب آتامشدر.

«تقويم وقايع» نىڭ چىقارىلىشىغا عائد بويروق چىقارىلغاندىن صوڭ استانبولنىڭ حاضرغى تورك دارالفنونى آرقاسىدا بولغان بر بناسى ساتوب آلىندى وه اوراده «تقويمخانهٔ عامره» ناميله بر مطبعه قورولدى.

«تقويم وقايع» نىڭ برنچى نسخه‌سى 25 جمادى‌الاول 1247 (1831 نچى يىل اوقتوبر سوڭى) ده 28،42 سانتيمتر بويوكلىكده اون صحيفه اولاراق چىقمشدر. بو ايلك نسخه‌نىڭ ايكى صحيفه‌سى باشلانغيچ («مقدمهٔ تقويم وقايع») ايله تولمشدر. بو اوزون باشلانغيجدا تاريخنىڭ كيره‌كلىگى، بو حقده بويوك اسلام عالملارىنىڭ سوزلارى، بو كونگى تورموشنىڭ تاريخنى يازادرغان غازيتالارنىڭ شريعتكه قارشو بر

كوزيه بولماغانلىغى وه غازيتانىڭ اهميتى قيد وه ايضاح ايتىلمشدر. بو ايلك نسخه‌نىڭ سكز صحيفه‌سىنده ايسه توبەنده‌كى خبرلەر باسىلمشدر: سلطان محمودنىڭ بر مدت ايلگەرى قىلغان بر جاهل قلعه سياحتى، بر مدت ايلگەرى وقوع بولغان بر تاولا يانغىنىنىڭ تفصيلاتى وه بوڭىڭ حقده كورولگەن تدبيرلەر، بر نشان مناسبتيله ايكى كوزەلنىڭ غازيتانىڭ يوقاتىلىشى حقده بر فقره، شهزاده مجيدنىڭ دريسكه باشلاش مراسمى، او سيرالاردا يوز بيرگەن بر آزماوودلى قوزغالانى خبرى، بر تعيين، اسكداره پادشاهنىڭ حضورىده قىلغان «عساكر منصورهٔ محمديه» تعليملەرى، يەنه بو عسكرى تشكيلاتغه قاراشلى قيسقا خبرلەر، لهستان حصاليغا عائد خبرلەر، بغداد ايالتى واليسى داود پاشانىڭ قانداى قاماقغا آلىنغانلىغى وه آدانەنى اوز قولىغا آلغان يەڭى والينىڭ بر تقريرى...

ايككينچى نسخه‌دەن باشلاب عسكرى حادثه‌لەر (موادّ عسكريه) وه يەڭى باسىلغان كتابلەردەن باحث «فنون» نامىله آيرىچا سوتونلار، اوچنچى نسخه‌دەن چيت اولكه خبرلەرى (امور خارجيه)، بيشنچى ده «توجيهات علميه»، آلتنچى‌دا «تجارت و اسعار» سوتونلەرى كورولە باشلادى. «تقويم وقايع» نىڭ 11 نچى نسخه‌سىنده ايلك اعلانى اوچراتامز. بو اعلاندا «تقويم وقايع» نىڭ عرب، فارس، روم وه ارمەنى تىللەرىده‌مو باسىلماسىچون مذكور خلقلارنىڭ تىللەرىده حرف وه باشقا ادواتنىڭ حاضرلانماقدا بولغانلىغى وه بو ايشكه طالب بولغانلارنىڭ تقويمخانه‌غا قيد قىلىنىشلارى بىلدىرىلمشدر(*).

«تقويم وقايع» كيت-كيته توركيه‌نى علاقه‌دار ايته‌دىرگەن مسئله‌لەر بىله ياقىندان وه كوبره‌ك مشغول بولمشدر. 25 نچى ساندا مصر عسكرلەرى طرفىدان سوريه‌نىڭ اشغالىغا قارشو چىقىش اوه

(*) «تقويم وقايع» نىڭ عرب، فارس، روم وه ارمەنى تىللەرىده چىقغانلىغى كوبگه يازىلمىشدا بولسه‌ده يالغز عربچه‌سىنىڭ بر نسخه‌سى اوچراتىلمشدر. «Dip-odar» ديگەن ارمنيچه حروفات وه مطبوعات حقده يازىلغان بر كتابنىڭ 72 نچى صحيفه‌سىده «تقويم وقايع» نىڭ ارمنيچه‌سى اولاراق نشر ايتىلگەنلىكى يازىلمشدر.

Abdulvahap Kara

چون محمد علي پاشا عليهيگه آتيلغان قوللارنى بو مسئله‌گه عائد
چيت دولتلەر سفارتلارىغا بيرىلگەن تحريرنك صورتلەرى باسيلمشدر.

1831 نجى ييلنك سوڭلارىدا هندستاندان قاهرەغا، اورادان مصر عسكرلەرى آرقالى سوريه وە آناتولى، آنك سوڭ جنوبى آوروپاغا يازيليب، مدهش درجەدە خلق قرغينيغا سبب بولغان قوليرا «تقويم وقايع»نى آنچاغينە مشغول ايتمشدر. باش طبيبلەريدەن بهجت افنديننك يازديغى بر رسالە(٭) «تقويم وقايع» ستونلەرىدە باسيليب، او سيرلاردا طبابت علمندەن خبرسز بعضى جاهل اجراجيلەر طرفيدان ساتيلماقدا بولغان علاجلاردان خلقنك ساقلانيشى وە بعضى آوروپالارغا قارشو كورولەجك تدبيرلەر حقندە معلوماتلار بيريلىشى، تورك وە اسلام دنياسندە خلق كتلەسينى ساغلقنى ساقلاش ايتەرىدە آتلانغان يوتىدا قيلنغان ايلك آديملاردان سانالير.

آوروپا تۇپراقىندانقى معلوميتلەر يەڭيچەرى تشكيلاتينك بوزولغولغينى وە اوردودە اصلاحات كيرەكلكيني سيزديرە باشلاغمشدى. ابراهيم پاشا قوماندانسيداغى «عساكر منصورۀ محمديه»نك مصر اوردوسيني قارشيسيدا بوزولوشى بو احتياجنى يەنەدە چوقوراق سيزديردى. مانە شو سيرلاردا «تقويم وقايع» بيتلەرىدە يەڭيچەرى تشكيلاتى عليهيدە آچيقدان آچيق چيقيشلار قيلندى. «قانون حريه واقعه بردارلاشمەنك بد بە قلعە آلديغى» يازيلار مفهوم وە تأثيرى اعتبارىلە تورك غازيتاچيلقى تأريخيدا ايلك قيمتلى، قدرلى مقالەلەر قاتاريغا كيرەدر. («تقويم وقايع»، 12 شوال 1248 نومرو 54).

55 نجى ساندان باشلاب الكلير مطبوعاتدان هر ساندەگى عائد مقالەلەر ترجمە قيلنارق نشر ايتلمشدر.

حكومتنك ياردمىلە چيقاريلغان «تقويم وقايع» عاقانق بر غازيتا بولوب تيراژى بيش مينگ ايدى. بوتون دولت ادارەلەرىگە،

(٭) بو رسالە او زمان تورت مينگ نسخە باسديريليب پارچا اداره، مأمور، ضابط وە عسكرى دائرەلەرگە تارقتيلمشدى.

علما وە وكيللەرگە، دولت اينچيلەرىگە، توركيه تاشقاريسيداغى مشهور شخصلەرگە وە چيت دولت سفيرلەرىگە تارقاتيلار ايدى. ييللق آبونەسى 120 غروش ايدى.

عاقانق غازيتا ديب ئاتيلغان «تقويم وقايع»نك ييلدا 50 نسخە چيقيشى لازم ايكەن 1838 نجى ييلغاچا اورتا حسابىلە سنەدە 30 دن آرتق چيقماشدر. غازيتا توقوز ياشدا 15-20 كوندە آنچاق بر دانەسى چيقيب توردى. شو سيرلاردا دولت وە خلقنى كوب قيزيقتيرغان مصر مسئلەسيگە عائد خبرلەرنى غازيتا كوپينچە «ورقۀ مخصوصە»، گاه وقت «ذيل» (قوشومچا) شكلندە باسيب تارقاتدى. مەنە شو حالدە چيقيب تورگەن «تقويم وقايع» 1878 نجى ييلدا، 2119 نجى نومروسيدەن سوڭ، توختاب قالدى.

1890 دە قايتادان دنيا يوزىدە كورونگەن بو غازيتا 13 آي ايچيدە 283 نسخە چيقاراق تكرار قاپاندى.

1908 انقلابيدان (مشروطيت اعلانيدان) سوڭ «تقويم وقايع»نى تكرار مطبوعات دنياسيدە اوچراتامز. «استانبول حكومتى»نك واقتچا انتشار ايتكەن بوتون سانلارى 4608 در.

توركيه جمهوريت حكومتى ايسە «تقويم وقايع»نى «رسمى جريدە» نامى آستيدا نشر ايتە باشلادى. بر آز سوڭرا محررلەرىدەن حقى طارق يكيتنك تكليفيلە «جريدە» سوزى «غازيتا»غا آيلانتيريلدى وە 763 نجى ساندان باشلاب شو اسملە چيقيب توروبدر.

(بيتەدى) توقتامش اوغلى

* * *

«آلتين مجموعە»دە K.A. حرفلەرى آستيدا باشيريلغان اقتدىگە

(آچيق مكتوب اورنيدا)

قدم!

بر «علمى» پالغالغا قارشو بر اوجەبيلە «ياش توركستان»

Abdulvahap Kara

بلەن 25 - 26 وە 27 نچی صحیفەلاریدا باسیلغان مقالەلاریمغا جواباً «آتسز مجموعەسی»نیڭ 12 نچی سانیدا یازغان اعتراضیمگە نه ایتەیم. دوستلر احمد زکی ولیدی بیکنیڭ مدافعه ایتمەك بیلەن قلمغا یاپیشقان لیکن شاپان مدح، — بر «تورکستان سحر البلاریدا ابیکەلدە — «ماقاودا سیازلیق» بر نەرسەدر. لکن مدافعه قورالکر وە قوللانغان اصولکر نە زکی ولیدی بیکنیڭ حقیقی دوستلق شانی‌سی بولورلق درجەدەدر، نەدە سزگە مهمانوازلقلە اوز صحیفەلریڭدن اوروون بیرگەن تورك مجموعەسینیڭ توتگەن وە توتەجەگی لازم بولغان بیطرفلق یولیغا توغرو کیلەدر.

بر نیچە هفتەدان بیری صحتیم نام ییردە بولماغانی سببلی قلمکرلە یازلغان ساختەکارلقلار کبی مجموعەمزنی اوقوچی تورکستانلی وە تورکیەلی توغانلاریمزغا کورسەتوب اوتوشدەن بو سفر معالأسف عاجزمەن. الله یاردەم ایتب قوتغه قاینسام، سزنیڭ بو «سیاسی سوادسزلق» دان ایمەس، اوباسزلقدان قصداً یورودیکلر ساختەکارانە «خطالار»کزنی «باشی تورکستان»نیڭ یاقین کیلەجەکدەگی بر سانیدا یازوب اوتەرمەن.

حاضرچالق سزگە ایتەر سوزم شوکە تورکستان قازاق تورکلرینیڭ شبهەسز اوزبکلر کبی معلوم «موزیغا قارای اسکەکی» دیگەنلەریدەك، قوللانغان مدافعه قورال وە اصولکر مدافعه ایتدیککر نەرسەگە تولوق مناسبدر. چونکە زکی ولیدی بیکنیڭ «علمی» یالغانلاری حقدەگی یازغانلاریمنی سز فقط اوباسز یالغانلارلە گینە رد ایتە بیلدیگز.

افندم، تورکیە مطبوعاتینی وە تورك افکار عامەسینی بزنیڭ اوزارا مناقشەلاریمز وە اساسلی‌اساسسز آگلاشیلماوچیلقلاریمزنیڭ کوکلسز آقیملاریدان چیتدە ساقلاب توروش، تورکچیلکنیڭ حقیقی مصالحینی آگلایدیرغان وە تورکچیلککە خدمت ایتەمن دیەدرگەن هر بریمز اوچون وجدان وظیفەسی کبی بر نەرسەدر. سزنیڭ

تیلاری ایلە یوردیککز «آتسز مجموعەسی»نیڭ باش سطرلریدە یازیلغان بوتون تورکلەر بر اوردو... قابلیادان قاچاقمز... » شعاری سیزنیڭ تورکستان ملی حرکتینی یالغانغا بویاب کورسەتیش یولکریدا بر پاچ کەبی‌دە توسقونلق ایتە آلماغان. قازاق تورك توغانلاریکزنیڭ «آتانی دەبە ایمەر سوق، آتاسیدا اوق آتار» دیگەنلەریدەك، «زکی بیك یاردەمیگە «آتاتوب» یازغانلریڭ آتار «تورك چیلك»کە خدمت ایتەدرگەن، یوقاریدا کیلتردیگیم بویوك مقدس شعارلە حقیقت تورغان «آتسز مجموعەسی»نیڭ بیطرفلق شانیگە ساختەکارلق اوقلی آتوب اوتوروسز.

وە اویات، افندم!

مەن فرانسوزچە وە تورکچە مقالەلاریمنی تورکیە افکار عامەسیغا نە قدار یالغانلارلە بویاب کورسەتیشگە کیریشکەنلیگیزنی وە بو حرکتلرلە «آتسز مجموعەسی»نی آلداماقچی بولغانلیگیزنی یاقین کیلەجەکدە کورسەتوب بیرورمەن.

جوقای اوغلی مصطفی

. . .

قیزیل قامچی آستندا

«قیزیل اوزبکستان» غازیتەسینیڭ سوڭ کونلەردە قولیمزغا توشکەن سانلارینی کوزدەن کیچیرەرکەن، اونیڭ یازیلاریدا تەللە قایدای بر «توزگەریش» بایقاب قالدق. غازیتا تایلینیڭ آولکیدەندە کوبرەك روحچە سوزلەر بلەن تولدورولغانیدان باشقا، اوندەکی یازیلاردان یازی ایکەلەریدە بر حلجان، بر جدللەمە وە عادتا بر قورقونیڭ حکم سورگەنلیگی کورونوب تورەدر. «قیزیل محرر»لەر وە «قیزیل محرر»لار «سیاسی سواد» دیب اورگەتکەن «سوسیالیزم قورولوشی»، «پاختا استقلالی»، «ستالین‌نیڭ 6 شرطی» وە بولارغا اوخشاش نە قدار بولسەدیك اصطلاحلاری بولسا هەمەسینی بر بریگە اولەب اوزدول وە فقط «مضمونی شبهەسز اوزلەریگەدە آگلاشیلماغان

Abdulvahap Kara

جمله‌لر تووزوت اولکه‌لرده‌نده یاماراق والدیرماقغا باشلادیلار.

بو «اوزگه‌ریش»نیك سببی حقده اویلاب اوتوروشغادا احتیاج قالمادی: علی غازیتانك 3 نچی آپریل سانیدا باسیلغان اوزبیکستان فرقه مرکز قومیته‌سینیك بر قراری بو سببنی آپ-آچیق کورسه‌توب بیردی. بو یرده مذکور قرارنامه‌نیك مهم قسمینی عینا کوچوره‌میز:

«1 ــ قید قیلینسین، کیم «قیزیل اوزبیکستان» غازیتاسینیك باشقارماسی «براوادا»نیك کورسه‌تمه‌لرینی توشونمه‌دی وه بو کورسه‌تمه‌لرنی عملگه آشیرمادی.»

«2 ــ اعتراف ایتیلسین، کیم «قیزیل اوزبیکستان» باشقارماسی اوزینیك «براوادا» ادیوریاغا (تنقیدیغا) بیرگه‌ن جوابی بیله‌ن اتفاق قومونیست فرقه‌سی مرکزی قومیته‌سینیك مرکزی اورغانی (ناشر افکاری) بیله‌ن مناظره‌غا کیریشیب سیاسی خطاغا یول قویدی.»

«3 ــ اوراق عثمانوف «قیزیل اوزبیکستان» غازیتاسینیك محررلیك ایشیده‌ن آزاد قیلینسین.»

قرارنامه محررلیك وظیفه‌سینیك وقتنچا مجیدی اسمیده بریسیگه یوکله‌تیلمه‌سی وه باشقارماغا یه‌گی یازوچیلار تعیینی ایله بیتیره‌دیر.

اوزبیکستان قومونیست فرقه‌سی مرکزی قومیته‌سی وه اوزبیکستان ساوت حکومتی ناشر افکاری سانالغان «قیزیل اوزبیکستان» غازیتاسی اوزینیك تشکیلیده‌ن بیری «براوادا»نیك یولیدان باشقا یول بیله‌ن کیتمه‌گه‌نلیگی، موسقوانیك کورسه‌تگه‌ن چیزیغیدان بر ذره‌لیك تاشقاری چیقماغانلیغی، خصوصی هیچ بر ارادهگه ایگه بولماغانلیغی وه مسلکسیزلیگی، خلقنیك درد وه احتیاجیله علاقه‌لانیشغا صلاحیتی، اقتداری وه دائما یاتقر روسیه بولشه‌ویکلرینیك امرلرینی بویینچه حرکت ایتکه‌نلیگی هرکسچه معلوم بر نرسه‌دیر. بونینگله برابر موسقوداغی «قیزیل آغالار» بو غازیتادا نقصان تاپقانلار وه «تنقید» ایتکه‌نلر.

«قیزیل اوزبیکستان» باشلیقلاری اوزلریده آزغینادا بولسا

قالغان اناشلیق حیثیتلرینی کورسه‌توب، بو تنقیددان اوزلرینی قوتولماقغا کیریشکه‌نلیکلری اوچون موسقوا دیکتاتورلاری اولارنی بر حال چرالاندیردیلار.

غازیتا باشقارماسیغا قویدورولغان یه‌گی «قولتورچاقلار» سلفلرینینك عاقبتیغا دوچار بولماسلیق اوچون توبه‌لیکنیك سوك درجه‌سیگه یتیشه‌کده وه قاندای قیلیب موسقواغا خوش کورونمه‌لرینی بیلمه‌سه‌دن غازیتادا روسچه سوزلرنی کوب ایشله‌تمه‌کده‌درلر. یوقاریداغی قرارنامه‌نیك تام آستیدا بر مقاله بیرله‌شتیریلگه‌ن. بو مقاله‌ده یه‌گی «محرر» بوروندن باشقارمانیك اوتقوزغان «سیاسی خطا»سینی بیان بیره‌رگه‌ن: «اوتکه‌ن یل باختا پلانینی به‌جره‌ریشده یول بیریلگه‌ن اوپپورتونیستلارغا اوزبیکستان فرقه تشکیلاتلاری قاتاریدا «قیزیل اوزبیکستان» هم زور درجه‌ده جوابکر. «قیزیل اوزبیکستان» اپپریم راپونلارداغی اوپپورتونیستلار حقیده اوز وقتیده سیگنال (اشاره) بیرمه‌دی...» دیه‌در.

مقاله ایکه‌مسی «قیزیل اوزبیکستان» نمدان «براوادا» حضوریده قایتا-قایتا «توبه» وه «استغفار» ایتکه‌ندن سونگ من بعد یوندای نامعقولچیلیقلارنی قیلماسلیقغا وه «براوادا»نیك تاپشوروقلارینی دقت وه صداقت بیله‌ن بیریکه یتکوروشیگه سوز بیره‌رگه‌ن، موسقوا باشی ناشر افکارینی ایناندیرماق اوچون قاندای عباره قوللانوب یالواریشینی بیلمه‌ی آبدیراب قالادر.

اوتکه‌ن یل پلاننیك تولا به‌جریله آلماغانلیغیغا عیبدار قیلیب بلان توزو ایشیده وه باختا اداره‌سیده قاتناشقان متخصصلار کورسه‌تیلگه‌ن ایدی. بو یل ایسه نوبت غازیتالارغا کیلگه‌ن. کیله‌چك یللاردا شونگا اوخشاش بر «عیبدار»، بر «آریا اویلی بهانه»سی تاپیلاجاقلاری شبهه‌سیزدر.

«قیزیل اوزبیکستان» موسقوانیك بوتون بویروقلارینی «بورنك کیبی» دیبگه‌نده باش کیتیرگه‌ن، کیمی تولا به‌جره‌ر ایدی. اولك

صحیفه‌لاری «سیکنال» دیه‌یدیکه‌ن‌لەری جاقچیلیقلاری ایله هەر زمان تولا
ایدی. فقط بونینگه برابر موسقوا یه‌نه ناراضی قالغان...

غازیتانینگ بو یازغانلارینی اوقوغان کیشی بلا اختیار، بوندان بر نیچه ییل ایلگه‌ری مشهور «یه‌ن‌هور» قیلینده کوروسه‌تیلگه‌ن فجیع بر منظره خاطریمغا کیلیدی.

روماپیلارنینگ اینگ غدار وه ظالم پادشاهلاریدان بری (نه‌رون) قوچاقا جیقفانی زمان حرب کیمه‌لەرینده کوره‌ک چیکمه‌ک اوچون اسیرلەرنی قوللاناتتی ایدی. آچ، یالانغاچ یوزله‌رچه اسیرله‌ر طاقتدان محروم بر حالدا قمچی ضربه‌سی وه توقتاماق قورقوسی ایله کوره‌ک چیکمه‌ککه مجبور ایدیلەر وه ایچله‌ریده‌ن ضعیف توشکه‌نلەری اولتورتان یرلەریده جان بیرەرلەر وه بو طرز ایله کیمه حرکت ایته‌ر ایدی. اولاردان بریسیگه قمچی اوروغان زمان بوتون اسیرلەر جان قورقوسی ایچیده سونگ کوچلەرینی صرف ایتیب حرکتگه کیلیرله‌ر ایدی...

«جهان انقلابی» پرده‌سی آستیدا قزیل فتوحات سیاسیتیگه جیققان روسیه بولشه‌ویکله‌ری «سوسیالیزم قوروتوشی» کیمه‌لەرینی یوروتمه‌ک اوچون اوز جیکتالورلاری آستیغا توشوب قالغان خلق-لاری مذکور قوللار کەبی کوره‌ک چیکمه‌ککه مجبور ایتیب بو «کیمه»لەرینی «بیش ییللیق پلان» فرطینه‌سیده‌ن قوتقارماق اوچون بو خلقلارنی سونگ نفسلەری جیققونچه قمچیلاماقدادرلار. بولشه-ویکله‌ر اوز قمچیلارینی اولا ملی زمرگه اوروب، ایندی اوزله‌-رینینگ اینگ ایشانچلی حقیقی قوللاریغا سالماقدالار... تاشکندلی

* * *

تورکیه وه آوروپا

تورکیه‌نینگ یاقین شرقدا اوینایدرغان رولاریننگ بویوک اهمیتینی هیچ بر کیمسه انکار ایته آلمایدر. جغرافی جهته‌دن آوروپانینگ شرق

مملکتله‌ریله یاشلاغان بر نقطه‌ده بولوب، قارا دنگیز وه آق دنگیز ایله اوررالغان تورکیه، دونیانینگ بو قسمیده بویوک سیاسی، اقتصادی وه معنوی اهمیتکه ایگه‌دور. آوروپا مدنیتی آلغی آسیاغا تورکیه آرقالیغا کیره‌ه بیلدیکی که‌بی اقتصادی مناسبات وه مال ماقاللاری‌دا یه‌نه تورکیه آرقالی یوروتوله‌دور. بونگا برده تورکیه‌نینگ عموم اسلام خلقلاری آراسیدا هەر زمان بویوک نفوذ وه اهمیتکه ایگه بولا کیلگه‌نلیکینی‌ده علاوه ایتمه‌ک کیره‌ک.

یه‌نگی تورکیه دولتی بالقانلاردا بویوک بر عامل سانالادر. بوتون بالقان خلقلاریله دوستلق وه صلح مناسباتی برپا ایته بیلمه‌گه‌ن تورکیه بالقان یاریم آطاسیدا صلح وه انتظامنی ساقلاوچی عنصرلار-دان بری حسابلانادر.

مه‌نه بونلار نظر اعتبارغا آلنغاندا تورکیه‌نینگ جمعیت اقوامدا اشتراکی وه اوندا برابر ایشله‌مه‌سی غایت طبیعی وه لازم بولوب کور-ونه‌ر ایدی. لکن، معلوم بولغانی وجهله، تورکیه جمعیت اقوامغا اعضا دولتلار لیسته‌سیده یوقدر. اونینگ بو لیسته‌ده بولماسلیغینینگ سببی کیچمیشده آختاریلمالیدر. جهان محاربه‌سی بیتیب جمعیت اقوام تشکیل ایتیلگه‌ن تورکیه محارب طرف وضعیتیده قالغان ایدی. او زمان ایندی که توغولماقدا بولغان یه‌نگی ملی تورکیه او-زینی یونانستاننینگ اینگلتره یاردم وه حمایه‌سیله قیلغان هجومیدان قوروماقله مشغول ایدی. غایت طبیعی‌درکه بونداغ بر آندا تورکله‌ر او وقت اینگلتره‌نینگ بویوک رول اوینادیغی جمعیت اقوامغا کیریشنی اویلایالماسلار ایدی.

اوز ملی استقلالی اوچون کوره‌شده ظفر تابوب اوز دولت حاکمیتی یه‌نگی اساسلار اوزره محکملەمه‌ککه باشلاغان تورکیه قارا-شوسیدا جمعیت اقوامغا کیریش مسئله‌سی توغان بولسادا، بو مسئله-نینگ حلیده تورکیه اوچون تورلو سببلەر مانع بولوب کیلگه‌ن ایدی. شونینگ‌ده قید ایتمه‌ک کیره‌ککه تورکیه جمعیت اقوامغا قارشو

Abdulvahap Kara

هيچ بر زمان دشمنانه وضعيت آلمادى، بالعكس، صلح وه مسالمت
وه ملتلەر آراسىدا تساند غايەسيله توغلغان يه‌گى توركيه جمعيت
اقوامنىڭ هەر بر توغرو تشبثكه خيرخواهلقله باقار ايدى. توركيه‌نىڭ
جمعيت اقوام طرفىدان چاقيرىلغان بين‌الحلق ماهيته‌گى بوتون
قونفرانس وه قونفه‌رانسلاردا قاتناشوب كيلووى اونىڭ جمعيت اقوا-
مغا بولغان بو دوستانه مناسباتىغا بويوك دليل‌دور.

توركيه‌نىڭ جمعيت اقوامدا يوق بولوب توروشى بوكون
آواللارىغا نسبتاً تاغا آرتق درجەده سيزيلمه كه‌ده‌دور؛ بو بوشلق باشقا
دولتلار تامانىدان‌دا اعتراف قىلينيب، توركيه‌نىڭ جمعيت اقوامغا
كيريشى مسئله‌سى آرتق توبتكه قويولغانغا اوخشايدور. آوروپا مطبو-
عاتى خبرىغا قاراغاندا جه‌نه‌وره‌ده‌ن جمعيت اقوام شوراسى رئيسى ياخود
عمومى مجلس رئيسى تامانىدان توركيه‌نىڭ جمعيت اقوام ايشله‌رىده
اشتراكىنىڭ مطلوب ايكه‌نلكى حقده تكليفنامه كيريله‌جه‌ك وه بوندان
سوڭ توركيه جمعيت اقوامغا كيريشى رسماً بيلديريله‌جه‌كمش. بو
خبرلار توركيه خارجيه وكيلى توفيق رشدى بيكنىڭ قورال تاشلاش
(ترك تسليحات) قونفرانسىدا سوڭ دفعه سويله‌گه‌ن نطقده، توركيه-
نىڭ هيچ بر دولت بله‌ن هيچ قانداى گيزلى معاهده‌لەرى يوق ايكه-
نلكى، اونىڭ صلح وه مسالمت، وه ملتلەر آراسىدا تساند سياستىنى
تعقيب قىلماقدا بولوب، اكثر دولتلەرله قارشولقلى عدم تجاوز
معاهده‌لەرى بله‌ن مربوط بولغانلىقى وه بو جهته‌ن، توركيه‌نىڭ بو
سياستى جمعيت اقوام سياستىله توافق ايته‌رنه توركيه اوزىنىڭ جمعيت
اقوامدا برابر ايشله‌شيشكه هيچ بر مانع كورمه‌يدوركه‌نلكىنى بيلديره-
كه‌نى بله‌ن تصديقلاناتدور. بوندان آوروپا مطبوعاتى توركيه‌نىڭ ياقين
كيله‌جه‌كده جمعيت اقوامغا رسماً كيره‌جه‌كىنى تخمين ايته‌دور.

توركيه‌نىڭ جمعيت اقوامغا كيريوى، اونىڭ آوروپا ايله ياقينلا-
شماق وه آوروپا مدنيتى ايله رابطه‌سىنى محكمله‌مه‌ك آرزوسىنى اولده
ايكه‌نى نقطهٔ نظرىده‌ن بويوك اهميتكه ايكه‌دور.

بوزله‌رچه مليون انسان ياشاماقدا بولغان بويوك آسيا اولكه‌سى
حال حاضردا آنارشى وه قوزغالانچيلق قورقوسى آستىدا تورماقدا.
ياقين شرقدا وه آلغى آسيادا صلح وه انتظام عامللەرى دولتى توركيه‌گه
ياغلىدور. توركيه‌نىڭ دونيانىڭ بو قسمىده ايگه‌لله‌گه‌ن نفوذ وه اهميتى
اونىڭ مشكلله‌كى، صلح وه انتظامنى ساقلاش آرزوسى — بولار
هه‌مه‌سى شبهه‌سيز وه آشكار صورته‌ده توركيه‌نى آسيا قطعه‌سىده
برنچى درجه‌ده اهميتلى عامل اورنىغا قوياچاقدور.

بوكون آوروپانىڭ وظيفه‌سى، توركيه‌نىڭ بو رولىنى تقدير
ايتمه‌ك وه يه‌گى توركيه‌نى حقيقى صورتده آڭلاماق وه اوڭا آرتدا
قالغان بر مملكت نظرىله باقماق عادتىدان واز كيچمه‌كدر. بوكونكى
توركيه‌نىڭ معاصر مدنى بر دولت بولغانلىقى وه اونىڭ صلح وه انتظام
عاملى بولووىده‌گى اهميتىنى آڭلاب آوروپا، ذاتاً اوزى‌ده قطعى
صورته‌ده آوروپا بله‌ن ياقينلاشماق يوليله يوروه‌گه‌ده بولغان توركيه-
گه جمعيت اقوامدا اونىڭ شانىغه موافق اوردون بيرمه‌كله معنوى
ياردم كورسه‌تمه‌ليدر.

دوقتور مير يعقوب

* * *

توركيه حقده بولشه‌ويكله‌ر نه‌لەر يازادرلار...

ساوىت مطبوعاتىنىڭ توركيه حقده‌غى نشرياتىنى بوندان اول ده
بر بيچه تاپقير مجموعه‌مزده كتيرگه‌ن ايدك. سوڭ وقتلاردا بولشه‌ويك
غازيتالارى توركستان افكار عامه‌سيغا توركيه حقىدا دهشتلى معلوماتلار
تارقاتماقدادر. تاشكند روسچه غازيتاسى «پراودا ووستوكا» نىڭ 5، 6
وه 10 نچى آپريل سانلارىدا «توركيه بحران چيقمازىدا»، «توركيه
امپه‌رياليزم قونتروللى آستىدا» وه توركيه‌نىڭ «امپه‌رياليزمغا تعظيم»ى
سرلوحه‌لى خبر وه مقاله‌لاريدان كيچيك بر مثال اولاراق توبه‌نده‌گى
فقره‌له‌رنى عيناً اقتباس وه ترجمه ايته‌مز.

«امپه‌رياليستله‌رگه تعظيماً»

«... آغیر اقتصادی بحران تورکیه‌ده انقلابی حرکتله‌رنك کوتەریـ
لوویگه سبب بولدی. ایشچیلەر غرەوی (ایش تاشلاشی) وە ئاینشلەری
عادی کوندەلك وقعه حالیغا ئەیلەندی. انقلاب تولقونلاری تورکیه
قیشلاقلارینی دا قاپلادی.

انقلابی چیقشلارنی باسماق اوچون حکومت بوتون پولیس آپپارا.
تینی سفر برقلدی. بوزلەرچە ایشچیلەر بالغز قومونیست فرقەسیغا
منسوبلك شبهەسی ایله گنه اوزون ییللق سورگونگه محکوم ایتلمه کدەلەر.

تورك پولیسی، ازمیردە قومونیست فرقەسی مرکزی قومیتەسینی
ضبط ایتمه‌ككه موفق بولغانلقینی بیلدیرەدر.

شدتلی تعقیبات یورتدەن یاشرین فعالیتغا مجبور بولغان تورکیه
قومونیست فرقەسی، استانبول وە ادرنەدە کوپ کیشلەری قاماققا
آلنغانی حالدا تورکیه حکومتی طرفندان اوزیگه قارشو یوروتولگەن
شدتلی تەروور ایله قهرمانچاسیغا کورەشمه‌کده‌در. بونگچون تورکیه
حکومتی بوتون سیاسی کوچ وە آپپاراتینی کاپیتالیستلەرنك تملکتی اجنبی
فیننانس امپرالیستلەر سوروکلەمه کده بولغان سیاستینی میدانغا چیقاروب
تورغان قومونیستلارغا قارشو قویماقدادر. کینگ ایشچی کتلەسی،
بحران ضربەسی نتیجه‌سنده کاپیتالیستلەر تاثیریدەن یازغان ساری قولایچا
قوتولماقدالار.»

بوندان سونگ بو تاشکند غازیتاسی: «حقیقتلار محنتکشلەرگه
کورسەتەدرکه» دیەرەك ستالینینك بو کونگی تورکیه ملی انقلابی
حقنداغی توبەندەگی سوزلەرینی کتیرەدر:

«کاپیتالیستلەر انقلابی، ملی تجار بورژوا طبقەسینك اجنبی امپرالیستـ
لارغا قارشو کورەشی نتیجه‌سنده وجودگه کیلگەن بالغز یوزەکی
(سطحی) بر انقلابدر. بو انقلاب اوزینك انکشاف اثناسنده ایشچی
وە دهقانلار منفعتیگه، یعنی زراعتی انقلابیغا قارشو بر حرکت حالیغا
ئەیلەنیب یوباربلدی».

استانبول غازیتاسی «آقشام» نك 5 نچی مای سانیدا، تورکیه
بویوك ملت مجلسنده، مطبوعات قانونیغا بر فقره علاوه ایتلەجه‌گی
حقنده یازیلغان خبرنی عیناً کوچورەمز:

مطبوعات قانونیغا کیرتیلیوی تکلیف ایتلگەن اوزگەرتوگه
کورە اوزگه بر مملکتده چیقغان وە مملکت اوچون ضررلی سانالـ
لاددرغان کتاب وە دیگر جاپ قیلنغان نەرسەلەرنلکده عینی مقتدمە
گی غازیتا وە یا مجموعه‌لەرگەبی تورکیه‌گه کیرتیلمه‌سی وە تار.
قاتیلماسی وکیللەر هیئتی قراریله منع ایتله بیلەجه‌کدر. تارقاتیلغان
مطبوعه‌لار، وکیللەر هیئتدەن تیزلکله قرار آلنماق اوزرە، داخلیه
وکیلینك امری ایله‌ده قراردان اول تویلاندیریلا بیلەجه‌کدر. منع
قیلنغان مطبوعه‌لارنی یاشاقلقینی بیله توروب تورکیه‌گه کیرتگەن
وە تارقاتقانلاردان 300 لیراغا قادار آقچه جزاسی آلناجاقدر.

• • •

«اولمەس آی» غا[1]

(باهار ماتیفی ایله)

اوسمه قاشلی، بادام قاواق، خمار قارا کوز جانم،
تیکی بولماغان گوزەل جان جانانم «اولمەس آی» م!
قالمادی آرتق سینەمده طاقت بو حسرتگگه،
ای مقدس «اولمەس» یتەر آرتق آیریلق بزگه!

ایرك باغینی ایسلەدیكچه جوولله‌شیر ئەیلەریم،
مەن سەندەن اوزاق قالدیقچا کویوبرماقدا قانلاریم!
باغ، دالا، قیردادا یالغز سەن ایله بو خیالم
خیالم سەنسز یاتارکەن بوش صحرادا یارلقم!

(1) ملتچی یاش تورکستانلیلار مفکورەسی، تورکستانك استقلالی.

Abdulvahap Kara

بلبل رایحان آراسیدا سەنی مەن کورمە کونجە ،
ثالدیراماق سای بویدا سەن یاریار ئەیشە کونجە ،
رەنگکارەنگ کول باغچەسیدا سەن اوینا کولمە کونچە
باهارلار قارا قیش ، یازلار دوزەخ آسادور مەنگە !

بولبوللەر سایراماس بولدی ایچم جیکیپ آهلارسام ،
باهار زەهر ساچار بولدی کوکرەکیمنی آچارسام ،
چونکە سەن باهار باغیدا اوزگەنك زندانیدا
ئیمیر قاقسلار ایچیدە دائم ایرك حسرتیدە !

او برکونی روشنی بوغوب قیزیل قان طوفانیدا ،
سەنی کولدورمەدیکچە یاریم آیدای ایرك قوچاغیدا ،
ازلی مفتون عاشقنگ «ایرکن جان»لار (2) مقبری
آتابلار قیزاردی یە قیقزیل لالا کەبی !

استانبول — نیسان — 1932.
ایلتەر.

* * *

آفغانستاندا یول انشاآتی

آفغانستاندا یول انشاآتی وە یەنگی تلفون خطلاری تأسیساتی بویوك سرعت بیلەن کیتمەکدە . بالخاصە مزار شریف یولینك انشاسی آرتق درجەدە تیز ایلگەریلەمەکدەدر.

بو خبرلەرنی اقتباس ایتدیکمز «پراودا ووستوکا» مقالەسندە مزار شریف یولی حقندە شوندای یازیلادر :

«بو یول آفغانستان پایتختی کابل نی اورتا آفغانستان بیلەن باغلایدر. بو بردەن شوسە یولی اوتقوزولوشی آفغان تورکستانی ایلە مملکتنك دیگر قسملاری آراسنداغی رابطەنی قولایلاشترادر. حال حاضردا بو یردە فقط برگنە یول بار : بودە هندو کوشنك اینگ یوکسەك داوا-

(2) ایرکن یاشاماق اوچون کورەشکەن وە کورەشیپ یاتقان تورکستان یکیتلەری.

لاریدان اوتەدرکەن وە قیش فصلندە یوروش کوب قیین بولادرغان یول (کروان) یولیدر».

«اقتصاد» غازیتاسینك خبریگە کورە توبەندەگی قطعەلەردە شوسە یولی اوچون بوتون حاضرلقلار تیزلکلە ایلگەریلەمەکدەدر :

1.) «سارخوشوا» دان «راباداق» غا ، 2.) «راباداق» — «جاللائی» وە «آهنگران» ، 3.) «آهنگران» — «دوآب» وە «سەکان» ، 4.) «دوآب» — «سەکان» — «بارفاق» .

یەنە «اقتصاد» غازیتاسینك خبریگە نظرا : «چاریکار» ، «کوهستان» وە «کوهدامان» منطقەلاریندا توبەندەگی یوللار اوتوموبیل حرکتی اوچون یارارلق حالغا کتیریلگەن :

1.) «شکاردارە» دان «قلعة مراد بای» غا وە «حسین قوت» (یا «حسین کوتاه») غا ، 2.) «شعلند کوه» — «گل — فار» ، 3.) «سرای خواجە» — «فارزنج» .

«چاریکار» — «کوهستان» منطقەسندە مەنە شو تلفون خطلاری قورولغان :

1.) «حسین قوت» («کوتاه») دان «شکار دارە» غا ، 2.) «سرای خواجە» — «فارزنج» ، 3.) «چاریکار» — «باغ اوراق» ، 4.) «جبل السراج» — «گل بهار» ، 5.) «جبل السراج» — «جال آغا» (کوهستان مرکزی) .

بو غازیتالار عینی زماندا بر قانچا اجنبی فیرمالارینك آفغانستان حکومتیلە تورلو صناعت وە انشاآت ایشلەری خصوصندە مذاکرەگە کیریشکەنلەرینی خبر بەرەدرلەر.

* * *

تورکستان خبرلەری

معارف ایشلەری وە معلمەر تأمیناتی

1 — «قیزیل اوزبکستان» غازیتاسینك 6.III.32 دە چیققان

Abdulvahap Kara

54 چی سانیدا تاشکند رایونداکی معارف احوالدان وە معارف شعبەسیدەن بحث ایتلەرکەن معارف مدیری محکم رسول نینگ معارف ایشلەریدەن خبرسزلیکی کورسەتەدرگەن مثاللار کتیریلگەندەن سونگ تورکستاننینگ معارفچە ان آلغا کیتکەنلیکی کوپ سویلەنیلگەن تاشکند رایونی معارف ایشلەریگە عائد توبەندەکیلەر یازیلمشدر:

«رایون فرقە قومیتەسینک قاراریغا موافق رایون مطلوبات جمعیتینک اوز فوندیدان 100 سەب («سوادسزلقنی بتیرو») قورسی آجیب بیریشی لازم ایدی. حالبوکە حاضرغاچە 52 جایدا قورسلار آجیب بیردی. بو قورسلاردا اوقوتوچیلار اوچون ایکی آیدان بیرلی معاش تولەنمەگەندەن اوقوشلار هم توختاب قالدی.

قولخوز آلقاقی رایون بویونچا بولغان 197 قولخوزنینک 50 سیدە سەب قورسلاری آجیب بیریشی اوز اوستیگە آلغان بولسا هم، شونینگدن 32 قولخوزدا آجیب بیردی. رایون باغچا شرکتی وە رایون زاقوپ استانسەسی آجیشی کیرەک بولغان سەب قورسلارینک 60 پروسەنتینی هم آجیب بیرمەدی. رایون معارفی بولسا «آچماغانلارنینک اوزلەری جوابگر» دیب اولتوروش بیلەن بو مسئلەنی قطعی قویوشنی اونوتوب قویدی.

رایوندا 51 باشلانغیچ مکتبی بولوب، بوندان 6 سی قولخوز باشلار مکتبیدر. بوندان تاشقاری رایوندا بر خاتون‑قزلار ایچکیلک تەخنیقومی هم بار. براق، بو مکتبلەرنینک بریسی هم بولیتەخنیکلاشدیریش بیلەن شغللانمایدر.

مکتبلەردە ایسیق آوقات قیلیب بیریش ایشی یولغا قویولغان ایمەس. قیشلاقلاردا اوقو یاشیداغی بالالارنینک آنیق حسابی آلینماغان، کوب یاشی بالالار مکتبلەرگە تارتیلماغان حالدا، بولماغور ایشلەر بیلەن شغللانیب یورمەکدەلەر. قیشلاقلاردا آچیلغان مکتب وە قورسلار رهبرلکسزلک نتیجەسیدە تارقالیب کیتیش حالیغا کیلیب

قالدی. حتی بعضی بر جایلاردا بایلیلیب کوروک (؟) قیشلاغیدا 2 سەب قورسیدا 70 کیشی اوقوشی لازم بولسا، حاضرغا هر ایکی قورسیدا اشتراک ایتە یاتقانلار 20 دەن آشمایدر. نتیجەدە معلم هم باشی قایغیرماسدان یاییب جوتاب قالدی. شونینگدیک حاللارنی کوب جایلاردا اوچرایش ممکن. براق رایون معارفی بونداغی حاللاردان مطلقا خبرسز یوریدر.

رایون معارفی بو ییل 2‑3 ییلدان بیری نیتیمەدی جولە قالیب کیلە یاتقان جارتاق، قوم آریق، قاتار تال، قیزیل اوزمە وە قوشلوق قیشلاقلارداغی مکتب بنالارنی بتیریشی لازم بولسا هم، اینکە یوکلەوینگلەرچە کیریشمەگەنیدەن بو مکتبلەردەن هیچ‌بریسی دە بیتکەنی یوق.

رایون مطلوبات شرکتی مکتبلەرگە آزوقلارنی اوز وقتیدا بیریش اورنیغا «آزوقنی قولخوزلار بیرسین» دیب طلبنی رد قیلا‑یاتیر. اوقوتوچیلار تامیناتی هم جوده یامان حالدا. شو وقتغا قادار هەر بر معلم اوز قیشلاغیداغی قوئوپەراتیفدان تامینلەنیب کیلەر ایدی. رایون مطلوبات شرکتیدەکی «ایش بیلمەمەلەر» هممە معلملەر اوچون شورتیبە قیشلاغیدا بر قوئوپەراتیف آچیب بیردیلەر. نتیجەدە معلملەر 15‑20 چاقیریم یردەن کیلیب، سرسان بولا یاتیرلار...»

معلملەر تامیناتی توغروسیدا عینی غازیتانینک باشقا بر ییریدە قویداغیچا یازیلادر:

«... جمهوریت بویونچا (یعنی تورکستاننینک اوزبیکستان قسمیدا) معلملەر اوچون فقط 10 یاپیق دوکان وە 3‑4 قوئوپەراتیف آچیلغان بولسا هم، بولار معلملەر احتیاجیغا مطلقا جواب بیرە آلمایتورغان بر حالدا یاتادر. آشخانەلارداغی آوقاتلار کەردەم وە قوروق سودان عبارت بولسا، قوئوپەراتیفلار عطر، اوپەلەر بیلەن سودا قیلادرلار.

«جمهوریتنینک خوارزم، قاشقادریا وە سورخان دریا کەبی

Abdulvahap Kara

اوزاق رایونلاریدا یه‌نه هم هیجانلی. معلملارنینگ تورما بویونچا
آلاتورغان آزوق وه صناعت ماللاری ییلدا 3-2 مرتبه باراردی؛
شوندای بولسا هم آزوق-صناعت ماللاری معلملارگه بیریلمه‌سده‌ن
رایوننینگ اوزیده ترکه قیلینا باشلار...»

«رایون قالخوز اتفاقلاری معلملار تأمیناتی حقیده قیلا تورغان
ایشلارینی به‌جه‌رمه‌ی باشلار لار. حتی مارغیلان، اورگه‌نج، بدرگه‌نت
وه بر قانچه رایون قولخوز اتفاقلاری معلملارنی تأمینله‌ی آلمایمز،
دیب مسئله‌نی آیورتوبیستلارچا قویوب چیقدیلار. شونینگ آرقاسیدا
شهر وه رایونلار بویونچا 100 دن آرتیق معلملار تأمیناتدان سیقیلغا-
نلاریدان کیتیب قالدیلار...»

تورکستانده چیقادورغان تورکچه ساویت غازیتالارینینگ مارت آیی سو-
گیدا چیققان نسخه‌لاریده‌ده یورتیمزنینگ شهر وه قیشلاقلاریداغی او-
قوتوچیلارنینگ کوب آغیر حالدا ایکه‌نلیکلاری وه آیلارچا معاش
آلالمای، تأمیناتدان‌دا محروم قیلنغانلقلاریغا عائد اوزون اوزون
مقاله‌لار وه خبرلار باسیلمشدر.

یه‌نگی قاماشلار

آپریل آیینینگ 27 سنده تاشکنددان آلمانیانینگ معروف غازیتا-
لاریدان ساناالغان „Berliner Tageblatt" غا بیریلگه‌ن خبرگه قارا-
غاندا، اوزبیکستان شورا جمهوریتینینگ بورونغی باش مدعی عمومیسی
بدرالدینوف اوزینینگ یتی آرقاداشیله برلکده عکس الانقلابی حر-
کتلار بلان عیبله‌نیب مسئولیتکه تارتیلمشدر. محاکمه‌لارنینگ 4 نچی
مایدا باشلاناجاغینی خبر بیرگه‌ن منبع (United Press)، محاکمه
نتیجه‌سنده بارچا عیبدارلارنینگ‌دا اولومگه حکم ایتیله‌جه‌کلارینی قید
ایتمه‌کده‌در. بدرالدینوف اوزبیکستان عالی محکمه‌سینی ساویت
دوشمانی عنصرلاری اوچاغیغا ئه‌یلانتیریب، ساویت رژیمی دوشمان-
لارینی قاماقدان قوتقاریش وه موشتومزورلارنی یاقلاش کبی ایشلار

قاماقغا ا...
ساویت مارقدارلارینی
باله‌ن‌گه‌نده قایغه‌ای
آسیانینگ یاویلاشماسیغا توسوقلق قیلغان ایمش.

. . .

تاشقاریدان مکتوب

«یاش تورکستان» باش محرری افندیمزگه!

محترم «یاش تورکستان» باش محرری افندیمزگه!
ظهور طاهر افندی واسطه‌سیله بزمجون یوبارغان آقچاگزنی
وقتیده آلدق. «یاش تورکستان»نینگ بزگه کورسه‌تکه‌ن برادرلک
یاردمی اوچون کوب تشکر ایته‌مز.

امضالار:
عثمان اوغلو ایس میرزا
توحیت اوغلو کنجه احمد

مه‌لبیگفورس، 20 نچی آپریل 1932

. . .

فرانسه رئیس جمهورینینگ اولدورولوشی

6 نچی مایدا پاریسده جدده‌ن تاشقاری بویوک بر جنایت
ایشله‌ن‌دی. پاول گورگولوف اسمنده بریسی فرانسه رئیس جمهوری
موسیو پول دومه‌ر (Paul Doumer)نی تویپانچا بله‌ن آغیر صورتده
یارالادی. 75 یاشلق قارت پول دومه‌ر بو یارالارینینگ تأثیریله 7 نچی
مای تانگ چاغیدا وفات ایته‌دی. جنایتچی گورگولوف بر روس‌دیر.
بودان بو جنایت غیبینینگ فرانسه‌ده یاشاغوچی بوتون روسلارغا تو-
نه‌درگه‌نلگی چیقمایدر. لاکن اونینگ فرانسه‌ده مهاجر حقنده یاشاب
تورغان روسلاردان بولووی، ایشله‌نگه‌ن جنایتنینگ دهشتینی بر آز
یاقا آرتیرادر. جنایت قوربانی رئیس جمهور هر نقطه نظردان
سویه بولورلق بر انسان ایدی. غایت یوقسول ساده بر عائله‌ده‌ن
یتیشکه‌ن پول دومه‌ر، اوز غیرتی سایه‌سنده فرانسه‌نینگ سیاسی تور-
موشنده اوزیگه کینگ بر یول آچقان ایدی. او معلمده، محررده،
سووینده، سه‌ناتورده بولغان ایدی. بر قانچا تایقیر ناظر بولوب،

Abdulvahap Kara

اوزاق رایونلاریدا یه‌نه هه‌م هیجانلی. معلمله‌رنینگ نورما بویونچا
آلاتورغان آزوق وه صناعت ماللاری ییلدا 3-2 مرتبه بارادر،
شوندای بولسا هه‌م آزوق‌صناعت ماللاری معلمله‌رگه بریلمه‌سده‌ن
رایوننینگ اوزیده ترکه قیلینا باتیر...

«رایون قالخوز اتفاقلاری معلمله‌ر تأمیناتی حقنده. قبلا تورغان ایشله‌رینی به‌حه‌رمه‌ی یاتیرلار. حتی مارغیلان، اورگه‌نچ، بیرکه‌نت وه بر قاتار رایون قولخوز اتفاقلاری «معلمله‌رنی تأمینله‌ی آلمایمز» دیب مسئله‌نی آیودوتویستلارچا قویوب چیقدیلار. شونینگ آرقاسیدا شهر وه رایونلار بویونچا 100 ده‌ن آرتیق معلمله‌ر تأمیناتدان سیقیلمانلاریدان کیتیب قالدیلار...»

تورکستانده چیقادرغان تورکچه ساویت غازیتالارینینگ مارت آیی سونگیدا چیققان نسخه‌له‌ریده‌ده یورتیمزنینگ شهر وه قیشلاقلار ندانی اوقوتوچیلارنینگ کوب آغیر حالدا ایکه‌نلکله‌ری وه آیلارچا معاش آلالمای، تأمیناتدان‌دا محروم قیلنغانلقلاریغا عائد اوزون اوزون مقاله‌لر وه خبرله‌ر باسیلمشدر.

یه‌کی قاماشلار

آپریل آیینینگ 27 سنده تاشکنددان آلمانیانینگ معروف غازیتالاریندان سانالغان „Berliner Tageblatt“ غا بریلگه‌ن خبرگه قاراغانده، اوزبکستان شورا جمهوریتینینگ یوقاریسی باش مدعی عمومیسی بدرالدینوف اوزینینگ بیش آرقاداشیله برلکده عکس‌الانقلابی حرکه‌تله‌ر بیله‌ن عیبله‌نیب مسئولیتکه تارتیلمشدر. محاکمه‌لارنینگ 4 نچی مایدا باشلانغانلیغینی خبر بیرگه‌ن منبع (United Press) ، محاکمه نتیجه‌سنده بارچا عیبدارلارنینگدا اولومگه حکم ایشله‌جه‌که‌لرینی قید ایتمه‌که‌ده‌در. بدرالدینوف اوزبکستان عالی محکمه‌سینی ساویت دوشمانی عنصرلاری اوچاغیغا ئه‌یله‌نتیریب، ساویت رژیمی دوشمانلارینی قاماقدان قوتقاریش وه موشتومزورلارنی یاقلاش که‌بی ایشلر

یه‌ن که‌ده قالیقمای ساویت طرفدارلارینی قاماققا آلیباقلا اورتا آسیانینگ ساویتلاشماسیغا توسقونلق قیلغان ایمش.

• • •

باشقارماغا مکتوب

محترم «یاش تورکستان» باش محرری افندیمزگه!

ظهور طاهر افندی واسطه‌سیله بزمجون یوبارغان آقچاگزنی وقتیده آلدق. «یاش تورکستان»نینگ برگه کورسه‌تکه‌ن برادرلک یاردمی اوچون کوب تشکر ایته‌مز.

امضالار:

عثمان اوغلو ادریس میرزا
توخته‌ت اوغلو کنجه احمد

ه‌لسینکفورس، 20نچی آپریل 1932

• • •

فرانسه رئیس جمهورینینگ اولدورولوشی

6 نچی مایدا پاریسده حدده‌ن تاشقاری بیوک بر جنایت ایشله‌ندی. پاوه‌ل گورگولوف اسمنده بریسی فرانسه رئیس جمهوری موسیو پول دومه‌ر (Paul Doumer)نی توپانچا بیله‌ن آغیر صورتده یارالادی. 75 یاشلق قارت پول دومه‌ر بو یارالارنینگ تأثیریله 7 نچی مای تانگ چاغیدا وفات ایتدی. جانیچی گورگولوف بر روس‌دیر. بوندان بو جنایت غیبینینگ فرانسه‌ده یاشاغوچی بوتون روسلارغا توته‌درگه‌نلکی چیقمایدر. لاکن اونینگ فرانسه‌ده مهاجر صفتنده یاشاب تورغان روسلاردان بولووی، ایشله‌نگه‌ن جنایتنینگ دهشتینی بر آز داغا آرتیرادر. جنایت قوربانی رئیس جمهور هر نقطهٔ نظردان نمونه بولورلق بر انسان ایدی. غایت یوقسول ساده بر عائله‌ده‌ن یتیشکه‌ن پول دومه‌ر، اوز غیرتی سایه‌سنده فرانسه‌نینگ سیاسی تورموشیده اوزیگه کیینگ بر یول آچقان ایدی. او معلمده، محررده، مبعوثده، سه‌ناتورده بولغان ایدی. بر قانچا تاپقیر ناظر بولوب،

Abdulvahap Kara

نهایت 1931 نچی ییلنگ 13 نچی مایدا 74 یاشیغا یتکەن چاغدا جمهوریت رئیسی بولوب سایلانغان ایدی. اونک تورت اوغلی عاریده اولگەن. اوزینک هیچ بر شخصی دوشمانی بولماغان. اونک بوتون فرانسوزلار ناماینداں نمونه قیلیب آلغان لەکمسز حیاتی ، یوکسەک وطنپرورلگی ، یومشاق مزاجی ، بویوک سیاسی خط حرکتی — بولار هەمەسی اونگا هم فرانسەدە هەمدە دیگر مملکتلەردە عمومی حرمت قازاندیرغان وە تینچ بر حیات تأمین ایتکەندەك ایدی. فقط قایدالدر ، نه پرووافاتور نەدە چتی ایکەنلگی عەلی هم معلوم بولماغان ، انسان شکلندە ئەلله قانداي بر حیوان پیدا بولدیدا ساووق قانلیلق بلەن فرانسەنك بو بویوك آدامینی وحشیجەسیگە اولدوردی..

فرانسە بوتون دونیادا سیاسی مهاجرلار اوچون مسافرپرورلکیله مشهور بر اولکەدر. فرانسەدە میلیونلارچا اجنبی یاشایدر وە اوزیگە ایش تاپادر. بوتون دونیانی قاپلاب آلغان بو کونکی بحران وە ایشسزلك دورندە فرانسەدە بر یاریم میلیون چاماسندا اجنبی ایشچی ایشلەیدر. بو یردە اجنبی ایشسزلەر فرانسوز ایشسزلەربلە بر درجەدە حکومت طرفندان یاردم آلادرلار. فرانسەدە خصوصاً روس مهاجرلاری کوپدر. یالغز پاریسنك اوزندە 60-70 مینگ روس مهاجری یاشاماقدادر. اونلاردان اون مینگلەرچەسی هەر تورلو فابریقالاردا ایشلەیدرلەر.

مرحوم رئیس جمهور روسلارنك بویوك دوستلاریندان سانالور ایدی. مەنە شو روسلار آراسندان گورگولوف کەبی بر ملعون چیقادردا روسلارنك بویوك دوستی ، فرانسە جمهوریتینك باشلوغی ، ناموسلی بر انسان وە نمونه بولورلق بر وطنپرور بولغان پول دومەرنی اولدوریدر...

قانداي چیرکین بر وحشیلق!

Verantwortlich für Verlag und Redaktion: Herbert Wolf, Berlin SO 16
Druck: Sonnendruckerei G. m. b. H., Berlin-Charlottenburg 4

بەرلیندە

I — بەرلیندەکی آلمان-اسلام جمعیتینك آرزوسی بویونچا یورتداشمز دوقتور سید علی خواجە عثمان بیك اوتکەن آینك 17 سندە ، قوربان بایرامی کونی ، مسجد قاشیداغی سالوندا تورلو اسلام اولکەلەرندەن کیلگەن مسلمانلار ایله آلمانلار اشتراك ایتکەن بر مجلسدە «اسلامیت وە گوزەل صنعتلەر» موضوعندە آلمانچا قیمتلی بر معروضە اوقوغندی. دوقتور سید علی خواجەنك بو معروضەسی آلمان صنعت مراقلیلارینك تیلەکی بلەن 9 نچی مایدا بەرلین مرکزندەکی (Twardy) نام صنعت یورتندە قایتادان اوقولوب ، تینگلەوچیلەر تاماندان کوب آلقیشلاندی. یورتداشمزنك بو موفقیتی طبیعی بزنی کوب سەوینترەدر.

II — بەرلیندە یاشاوچی قافقاسیا وە اوقراینا قولونیسی باشلوقلارینك اوتونچی بویونچا یورتداشمز دوقتور طاهر شاکر بیك 13 نچی مایدا قافقاسیا ، اوقراینا ، ایدیل-اورال وە تورکستانلیلار اشتراکیله گورجولار طرفندان ترتیب ایتلگەن بر مجلسدە تورکستان حقندە آلمانچا مهم بر معروضە اوقودی. دوقتور طاهر بیك معروضەسینك شو برنچی بولومندا تورکستاننك روسیە استیلاسیغا کیرگونچە کیچیردیکی تورلو دورلەر حقندە کەپیردی. یاقیندا اوقویاچاغی ایکنچی بولومندا ایسە تورکستاننك روسیە استیلاسندان بو کونگەچە بولغان سیاسی ، مدنی وە اقتصادی تورموشی حقندە سویلەیەچەکدر. یورتداشمزغا معروضەسینك ایکنچی بولومندادا عینی موفقیتنی تیلەیمز.

Abdulvahap Kara